

LAPPEENRANNAN-LAHDEN TEKNILLINEN YLIOPISTO LUT

School of Business and Management

Kauppatiede

Marianne Viitanen

**YRITYSVASTUURAPORTOINNIN MUUTOS PANKKIALALLA VUOSINA 2013
JA 2018**

Työn tarkastajat: Professori Satu Pätäri
Tutkijaopettaja Maija Hujala

TIIVISTELMÄ

Tekijä: Marianne Viitanen

Tutkielman nimi: Yritysvastuuraportoinnin muutos pankkialalla vuosina 2013 ja 2018

Tiedekunta: School of Business and Management

Koulutusohjelma: Laskentatoimi

Vuosi: 2020

Pro gradu -tutkielma: LUT-yliopisto, 78 sivua, 17 taulukkoa, 7 kuviota

Tarkastajat: Professori Satu Pätäri, tutkijaopettaja Maija Hujala

Hakusanat: Yritysvastuu, yritysvastuuraportointi, pankkiala

Tämän työn tavoitteena on tutkia, miten yritysvastuuraportointi on muuttunut vuosien 2013 ja 2018 välillä. Tarkastelun kohteeksi on valittu kahdeksan Suomessa toimivan pankin yritysvastuuraportit mainituilta vuosilta.

Tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä esitellään yritysten raportointia selittäviä teorioita, yritysvastuuraportoinnin motiiveja ja hyötyjä sekä GRI-ohjeistusta. Agenttiteorian mukaan päämiehen valtuuttama agentti on tilivelvollinen päämiehelleen vastuullaan olevista toimista. Sidosryhmäteorian mukaan yritys ja sen sidosryhmät pyrkivät molempia osapuolia hyödyttävään yhteistyöhön, jolloin raportointia käytetään keskusteluvälineenä. Institutionaalisen teorian mukaan toimintaympäristö vaikuttaa kaikkiin toimijoihin, ja täten instituutiot vaikuttavat toistensa toimintaan asettamalla toisilleen erilaisia paineita ja vaatimuksia. Legitimaatioteorian mukaan raportointi on työväline yrityksen oman olemassaolon oikeutuksen osoittamiseen. Yritysvastuuraportoinnilla voidaan ainakin jossain määrin edistää avointa ja myönteistä vuorovaikutusta yrityksen ja sen sidosryhmien välillä sekä rakentaa yritykselle mainetta vastuullisena ja riskienhallinnan osaavana toimijana.

Tutkimusmenetelmänä työssä on käytetty sisällönanalyysiä. Tutkimusta varten luotiin analysointiviitekehys GRI-viitekehysten pohjalta. Viitekehykseen sisällytettiin finanssialakohtaisia teemoja sosiaalisen, taloudellisen ja ympäristövastuun teemojen lisäksi. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että raportointi on kehittynyt joka osa-alueella vuosien 2013 ja 2018 välillä. Sosiaalisen vastuun aiheet olivat molempina vuosina raportoitu kattavimmin. Finanssialakohtaisia tietoja olivat raportoineet jo vuonna 2013 ne pankit, jotka raportoivat G4-ohjeistuksen mukaan. Tutkimuksen pankit jakaantuivat selkeästi kahteen ryhmään verrattaessa raporttien kattavuutta: suuret pankit raportoivat yritysvastuusta huomattavasti kattavammin kuin pienet toimijat molempina vertailuvuosina.

GRI:n rooli on vahva yritysvastuuraportoinnissa kohdeyritysten keskuudessa. Pelkästään kaksi pientä toimijaa eivät hyödyntäneet kumpanakaan vuonna GRI-ohjeistusta raportoinnissaan, mikä voi selittyä sillä, että standardien mukaan raportointi voi olla liian työlästä ja kallista pienelle pankille, eikä niiden sidosryhmät ole vielä vaatineet raportointitavan muuttamista.

ABSTRACT

Author: Marianne Viitanen

Title: Changes in CSR reporting in the banking industry in 2013 and 2018

Faculty: School of Business and Management

Major: Accounting

Year: 2020

Master's thesis: 78 pages, 17 tables, 7 figures

Examiners: Satu Pätäri and Maija Hujala

Keywords: Corporate responsibility, CSR reporting, banking industry

The aim of this study was to find out how CSR related matters were reported in the banking industry in 2013 and 2018. The aim was to find out how the reporting has changed between those years. The reports of eight banks operating in Finland were analyzed.

The theoretical framework of the study presents the most common theories explaining the voluntary reporting of companies, motivation and advantages of CSR reporting and GRI guidelines. According to agency theory, an agent is accountable to his principal for the actions for which he is given the responsibility for. According to stakeholder theory, a company and its stakeholders strive for beneficial collaboration, and reporting can be used as a discussion tool. According to institutional theory, the operating environment is the most important for all actors, and institutions influence each other's actions by putting different pressures and needs on each other. According to legitimation theory, reporting is one of the tools available to a company to prove its legitimacy. CSR reporting can, at least to some extent, promote open and positive interaction between a company and its stakeholders, and assist company to improve its reputation as a responsible and risk-managing actor.

The CSR reports were analyzed using content analysis. For this study, an analysis framework was created based on the GRI framework. The framework included financial sector specific themes in addition to social, economic and environmental responsibility themes. The results of the study show that reporting of each sub-area was improved between 2013 and 2018. The topics of social responsibility were reported most comprehensively in both years. Already in 2013 financial sector specific data had been reported by those banks that reported in accordance with the G4 guidelines. The banks in this study were clearly divided into two groups: large banks reported CSR topics more comprehensively than small banks in both comparison years.

GRI plays an important role in CSR reporting. Only two small banks did not use the GRI guidelines in their reporting in either year, which may be explained by the fact that reporting according to GRI guidelines may be too heavy and expensive for a small company, and their stakeholders have not demanded the bank to change its reporting.

SISÄLLYSLUETTELO

1	Johdanto	1
1.1	Tutkimuksen tavoitteet, tutkimusongelma ja rajaukset	3
1.2	Tutkimusmenetelmä ja -aineisto	4
1.3	Teoreettinen viitekehys	5
1.4	Tutkimuksen rakenne	6
2	Yritysvastuu ja yritysvastuuraportointia selittävät teoriat	8
2.1	Agenttiteoria	9
2.2	Sidosryhmäteoria	11
2.3	Institutionaalinen teoria	12
2.4	Legitimaatioteoria	13
2.5	Yritysvastuun ja raportoinnin motiivit	14
2.6	Yritysvastuu pankkialalla	15
3	Yritysvastuuraportointi	18
3.1	Yritysvastuuraportoinnin toteutukseen vaikuttavat tekijät	19
3.2	Yritysvastuuraportoinnin kehittyminen	21
3.3	Kansainväliset standardit ja raportointiviitekehukset	22
3.4	GRI-viitekehys ja -ohjeisto	23
3.5	Raportoinnin luotettavuus ja vertailukelpoisuus	26
3.6	Aikaisempia tutkimuksia yritysvastuuraportoinnista pankkialalla	28
4	Empiirinen analyysi yritysvastuuraportoinnin kehityksestä pankkisektorilla	30
4.1	Menetelmä ja aineisto	30
4.2	Tutkimusviitekehysten rakentaminen	37
4.3	Tulokset	41
4.3.1	GRI-viitekehysten käyttö	42
4.3.2	Sosiaalinen vastuu	43
4.3.3	Taloudellinen vastuu	48
4.3.4	Ympäristövastuu	51
4.3.5	Alakohtaiset erityisalueet	54
4.3.6	Vertailu osa-alueiden välillä	57
5	Yhteenveto ja johtopäätökset	61
5.1	Yhteenveto ja vastaukset tutkimuskysymyksiin	61
5.2	Johtopäätökset	63
5.3	Tutkimuksen rajoitukset ja jatkotutkimusehdotukset	65
	Lähteet	66

KUVA- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuva 1 Teoreettinen viitekehys	6
Kuva 2 Carrollin (1991) yhteiskuntavastuun pyramidi.	9
Kuva 3 Yrityksen arvonluomisprosessi	22
Kuva 4 Sisällönanalyysin vaiheet	31
Kuva 5 Pankkien markkinaosuudet vuonna 2018 lainoissa	32
Kuva 6 Pankkien markkinaosuudet vuonna 2018 talletuksissa	33
Kuva 7 Pankkien yritysvastuu.	60
Taulukko 1 Kohdeyritykset liike tuloksen ja henkilöstö lukumäärän mukaan	34
Taulukko 2. Sosiaalisen vastuun tutkimusviitekehys.....	39
Taulukko 3. Taloudellisen vastuun analysointiviitekehys	39
Taulukko 4. Ympäristövastuun viitekehys.....	40
Taulukko 5. Rahoituspalveluiden alakohtainen viitekehys	40
Taulukko 6 Yritysvastuuraportoinnin tapa kohdeyrityksissä.....	42
Taulukko 7. Pankkien käyttämät GRI-ohjeistot vuosina 2013 ja 2018.....	43
Taulukko 8 Sosiaalisen vastuun raportointi kohdeyrityksissä vuonna 2013.....	45
Taulukko 9. Sosiaalisen vastuun raportointi kohdeyrityksissä vuonna 2018.....	47
Taulukko 10. Taloudellisen vastuun raportointi vuonna 2013.....	49
Taulukko 11. Taloudellisen vastuun raportointi kohdeyrityksissä vuonna 2018.....	50
Taulukko 12. Ympäristövastuun raportointi kohdeyrityksissä vuonna 2013.....	52
Taulukko 13. Ympäristövastuun raportointi kohdeyrityksissä vuonna 2018.....	53
Taulukko 14. Alakohtaisten vastuullisuustietojen raportointi kohdeyrityksissä vuonna 2013	55
Taulukko 15. Alakohtaisten vastuullisuusteemojen raportointi kohdeyrityksissä vuonna 2018	56
Taulukko 16. Raportointi yritys vastuun osa-alueista vuonna 2013 ja 2018.....	57
Taulukko 17. Yritysvastuun osa-alueiden esiintyminen erikokoisissa pankeissa vuonna 2013 ja 2018	58

1 Johdanto

Kestävästä kehityksestä, yritysten vastuullisuudesta sekä ympäristöasioista puhutaan tällä hetkellä paljon. Taustalla on usein halu turvata ja varmistaa hyvinvoiva ja turvallinen elinympäristö tuleville sukupolville. Uusiutuvien luonnonvarojen riittävyys on varsinkin noussut puheenaiheeksi mediassa ja muissa keskusteluissa. Maailman ylikulutuspäiväksi määritellään se päivä, jona kulutuksemme ylittää maapallon kyvyn tuottaa uusiutuvia luonnonvaroja ja käsitellä fossiilisten polttoaineiden käytön aiheuttamia kasvihuonekaasupäästöjä. Vuonna 2019 maailman ylikulutuspäivä oli 29. heinäkuuta. Luonnonvarat kulutettiin alle seitsemässä kuukaudessa, vaikka niiden pitäisi riittää koko vuodeksi. Tarvittaisiin 1,75 maapalloa nykyisen kulutuksen aiheuttaman taakan kantamiseen. Suomessa tilanne on vielä huolestuttavampi, ja suomalaisten laskennallinen ylikulutuspäivä oli jo 5. huhtikuuta. Ylikulutuspäivän ajankohta perustuu Global Footprint Network -verkoston laskelmiin. (Ympäristöministeriö 2019). Yritykset voivat vastuullisuustoimillaan vaikuttaa ylikulutuksen hidastamiseen.

Hopkinsin (2002) mukaan yritysvastuu (CSR, Corporate Social Responsibility) tarkoittaa, että yritykset ottavat vastuun siitä, miten ne vaikuttavat yhteiskuntaan sosiaalisen, taloudellisen ja ympäristövastuun näkökulmista. Yrityksillä on sekä sisäisiä että ulkoisia sidosryhmiä, ja siksi on tärkeää, että niitä kohdellaan hyväksyttävällä tavalla. Lyhyesti sanottuna tämä tarkoittaa, että yritysten on luotava korkeampi elintaso samanaikaisesti, että sen kannattavuus säilyy (Hopkins, 2002). Yritysvastuuraportoinnin kannustamiseen GRI (Global Reporting Initiative) on kehittänyt kansainvälisesti tunnetun ja käytetyn viitekehyksen yritysten vastuullisuusraportoinnin avuksi, jonka avulla yrityksiä voidaan auttaa kestävän kehityksen raportoinnin käytännön työssä. Siinä ohjeistetaan muun muassa, että yritysten on kuvailtava muun muassa organisaation rakenne, kestävän kehityksen tarkastuksen laajuus ja tavoitteet kohti kestävästä kehitystä (Roca & Searcy, 2012).

Yritysvastuun ja sen raportoinnin määrittely on hyvin moninaista. Yritysvastuusta puhuttiin aluksi yhteiskuntavastuuna, ja se alkoi nousta yritysten johdon agendalle 1990-2000 -lukujen taitteessa. Yritysvastuuta lähestyttiin tuolloin John Elkingtonin (1997) kehittämällä kolmen pilarin mallilla (triple bottom line), jossa vastuullisuus

rakentuu sosiaalisesta, taloudellisesta ja ympäristöllisestä vastuusta. Kun yrityksen vastuullisuusasioita määritellään edellä mainitun mallin mukaisesti, yrityksen johdon tehtävänä on tunnistaa yrityksen eri vastuullisuuden avainasiat, lajitella ne kolmeen eri kestävyiden teemaan sekä määritellä niille suorituskyvyn mittarit, KPI:t (Key Performance Indicators). Mallin haasteena onkin, ettei kaikkia vastuullisuusteemoja voi yksiselitteisesti määritellä kuuluvan vain yhteen kolmesta pilarista, sillä niihin liittyy lähes poikkeuksetta useita vastuullisuuteen liittyviä kysymyksiä. Malli oli kuitenkin yksinkertaisuudessaan toimiva viitekehys vastuullisuuden osa-alueiden ymmärtämiseen. (Elkington 1997; Koipijärvi & Kuvaja 2017, 18-20).

Koipijärvi & Kuvaja (2017, 20-21) mainitsevatkin, että kolmen pilarin mallista kannattaa ottaa seuraava askel kohti strategisempaa vastuullisuutta. Pääajatuksena on, että yrityksen tulee tunnistaa sekä vastuullisuuden vaikutukset arvonmuodostukseen että ne osa-alueet, joissa yritys voi tavoitella kilpailuetua ja edelläkävijyyttä. Pelkkiin asiakastarpeisiin vastaaminen ei riitä, vaan edelläkävijyys edellyttää yritykseltä kykyä luoda asiakkaille vastuullisia ratkaisuja jo etukäteen. On tärkeää muistaa, että tätä työtä ei tee erillinen asiantuntijaorganisaatio, vaan liiketoiminnan ja vastuullisuusammattilaisten pitää toimia yhdessä. Yritysvastuusta tulee strategista siinä vaiheessa, kun sen ymmärretään kuuluvan osaksi yrityksen arvonmuodostusprosessia. Yritysvastuu luo suoraa lisäarvoa esimerkiksi parantuneen myynnin, pienentyneiden kustannusten tai entistä korkeamman hinnan muodossa.

Yritysvastuuraportoinnin kehitys on ajankohtainen tutkimuskohde, sillä kirjanpitolain muutoksen myötä tiettyjen yhtiöiden on pakollista raportoida yritysvastuustaan. Raportointivelvoite koskee suuria, yleisen edun kannalta merkittäviä yhtiöitä, eli listayhtiöitä, luottolaitoksia ja vakuutusyhtiöitä, joiden henkilömäärä ylittää tilikauden aikana keskimäärin 500 henkeä. Lisäksi yhtiön liikevaihdon tulee olla yli 40 miljoonaa euroa tai taseen 20 miljoonaa euroa. Yritysvastuuraportit piti julkaista ensimmäisen kerran vuonna 2018 vuoden 2017 tilikaudelta. (TEM 2019). Tässä tutkimuksessa tarkastellaan pankkien yritysvastuuraportointia vuosina 2013 ja 2018. Näin ollen tilikausi 2018 on toinen vuosi, kun tätä kirjanpitolakia on tullut noudattaa. Toinen tarkasteluvuosi 2013 on ajalta ennen muutosta.

Lainsäädäntö pohjautuu EU:n direktiiviin. Siinä linjataan, että edellä mainittujen yhtiöiden tulee raportoida omista toimintalinjoistaan, jotka koskevat ympäristöä, työntekijöitä ja sosiaalisia asioita, ihmisoikeuksia sekä korruption ja lahjonnan torjuntaa. Tämän lisäksi yhtiöiden tulee laatia lyhyt kuvaus omasta liiketoimintamallistaan sekä raportoida toimintalinjojensa liittyvistä riskeistä ja riskienhallinnasta. (TEM 2019).

PwC:n tekemän vuoden 2017 raportointia koskevan selvityksen mukaan yritykset ottivat tämän uuden velvoitteen haltuun melko hyvin. Raporttien sisältö luultavasti kehittyi, kun yhtiöt näkevät muiden yhtiöiden raportteja. PwC uskoo, että erityisesti raportoinnin kohdentaminen sijoittajille auttaa yrityksiä löytämään tietojen valintaan oikean näkökulman, ja tämä toivottavasti myös tukisi sijoittajaviestinnän ESG-osuutta (Environmental, Social, Governance). (Juutinen 2018a).

1.1 Tutkimuksen tavoitteet, tutkimusongelma ja rajaukset

Tutkimuksen tavoitteena on analysoida, miten Suomessa toimivat pankit ovat raportoineet yritys vastuustaan vuosien 2013 ja 2018 osalta. Tavoitteena on selvittää, onko vuosien aikana tapahtunut muutosta raportoinnin suhteen. Tutkimuksen rajaus vuosiin 2013 ja 2018 toteutettiin, sillä haluttiin tutkia vastuullisuusraportoinnin muutosta 2010-luvulla. Viiden vuoden aikaväli vertailuvuosien välillä koettiin riittävän pitkäksi, jotta muutoksen suunta olisi mahdollista paremmin identifioida. Tutkimus on rajattu yhteen toimialaan ja kahteen toimintavuoteen, jotta analysoitavien raporttien määrä pysyisi realistisena. Lisäksi yhden toimialan yrityksiä voi jonkin verran vertailla toisiinsa.

Tutkimuskysymys on: Miten Suomessa toimivat pankit ovat raportoineet vastuullisuustoimistaan vuosina 2013 ja 2018?

Tällä tutkimuskysymyksellä pyritään selvittämään, miten raportointi on kehittynyt viiden vuoden aikavälillä.

Alatutkimuskysymyksiä, joiden avulla pyritään saavuttamaan parempi ymmärrys päätutkimuskysymykseen ovat:

1. Miten taloudellisesta-, sosiaalisesta- ja ympäristövastuusta raportoiminen on painottunut vuosina 2013 ja 2018?
2. Mikä on GRI:n rooli raportoinnissa?
3. Millaisia yhtäläisyyksiä ja eroja toimialan yritysten sisällä löytyy?

Tutkimuksessa pyritään selvittämään, miten yritysvastuun eri osa-alueet on huomioitu raportoinnissa vuosina 2013 ja 2018, ja onko raportointi selkeästi painottunut tiettyyn osa-alueeseen. Tutkimuksessa selvitetään myös, kuinka laajasti GRI-ohjeistoa on käytetty tutkittavien pankkien raporteissa. Tavoitteena on myös vertailla sitä, onko yritysten välillä nähtävissä yhtäläisyyksiä tai eroja raportoinnin muutoksessa ja ovatko raportit kehittyneet saman suuntaan yritysten välillä.

1.2 Tutkimusmenetelmä ja -aineisto

Tämä tutkielma on laadullinen tutkimus. Lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen, ja täten tavoitteena on tutkia kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161). Analyysimetodina käytetään sisällönanalyysiä. Tavoitteena on tutkia todellisen elämän ilmiön muuttumista valitulla aikavälillä. Tutkielmassa tavoitteena on kuvata, mitä yritysvastuuraportointi on ollut ja miten se on muuttunut tietyn ajanjakson aikana, eli kuvata todellisuutta ja sen muutoksia.

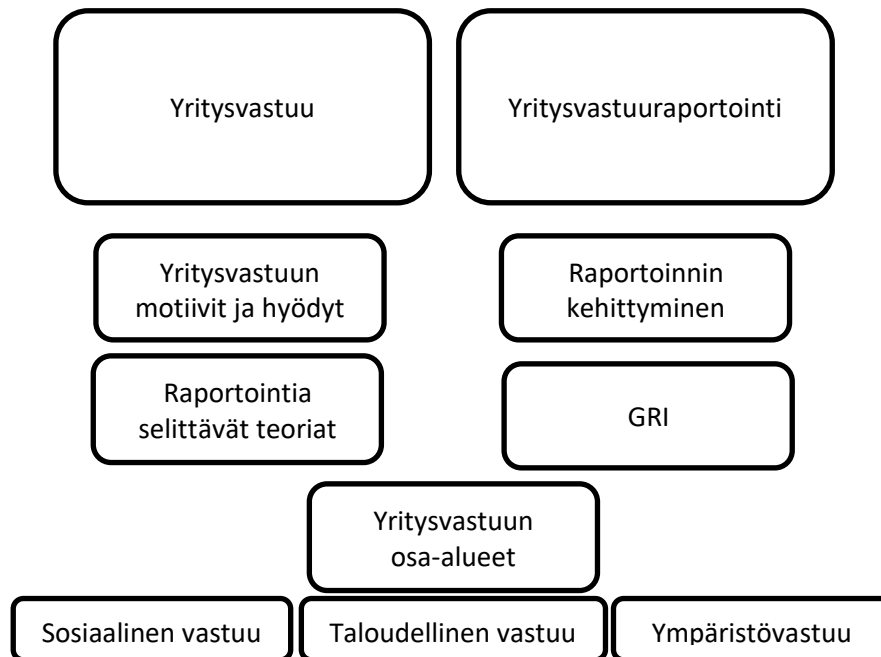
Tutkimus aloitettiin perehtymällä aiheeseen ja aineistoon. Tähän vaiheeseen kuului myös keskeisten käsitteiden haltuunotto teoreettisen kirjallisuuden avulla. Seuraavissa vaiheissa aineistoa alettiin teoretisoida ja sisäistää kunnolla, jonka jälkeen se voitiin luokitella karkeasti. Aineistoon perehtymisen jälkeen oli mahdollista tehdä täsmennyksiä aluksi valittuun tutkimustehtävään sekä oleellisimpiin käsitteisiin. Tämän jälkeen suoritettiin ristiinvalidiointia, jonka avulla saatuja luokkia puollettiin tai horjutettiin aineiston avulla. Näiden vaiheiden jälkeen tehtiin johtopäätökset ja tulkintoja. (Metsämuuronen 2008, 50).

Tutkimusaineistoa varten valittiin Suomessa toimivista pankeista 8 toimijaa, jotka ovat raportoineet yritysvastuustaan vähintään vuodesta 2013 alkaen. Toimialaksi valikoitui finanssiala tutkijan oman kiinnostuksen vuoksi sekä alan yritysten yhteiskunnallisen merkittävyyden vuoksi. Finanssiala on jatkuvasti kehittyvä ala, ja alan yrityksillä on suuri vaikutus toimintaympäristönsä taloudelliseen tilaan. Lisäksi kirjanpitolain muutoksen myötä pankkien tulee raportoida vastuullisuudestaan vuosittain. Kohdejoukko on valittu tarkoituksenmukaisesti, mikä on tyyppillistä laadulliselle tutkimukselle. (Hirsijärvi et al. 2009, 164).

Tutkimusaineisto koostuu kahdeksan Suomessa toimivan pankin vuosikertomuksista ja yritysvastuuraporteista vuosilta 2013 ja 2018. Tutkimusaineistosta rajattiin pois tarkoituksella yritysten internet-sivuilla esittelemät yritysvastuutiedot ja muut julkaisut liittyen aiheeseen, jotta aineistoa olisi mahdollista analysoida mahdollisimman vertailukelpoisesti ja syvällisesti. Vastuullisuusraporttien voidaan katsoa olevan laadullisen tutkimuksen dokumentteja, jotka ovat yleisesti käytettyjä valitussa analyysimenetelmässä. Sisällönanalyysimenetelmällä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103). Yritysvastuuraporttien käyttäminen aineistona tutkielmaa varten koettiin parhaaksi toteutustavaksi, sillä tavoitteena on analysoida yrityksen kaikille sidosryhmille näkyvä raportointi ja sen mahdollista muutosta.

1.3 Teoreettinen viitekehys

Yritysvastuusta ja sen raportoinnista on olemassa laajasti sekä kotimaista että ulkomaista kirjallisuutta. Aiheesta on tehty monia akateemisia tutkimuksia, joita on julkaistu kansainvälisesti arvostetuissa lehdissä. Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat rakentuvat muun muassa sidosryhmä-, legitimaatio- ja agenttiteorioille. Alla olevassa kuviossa on esitetty tämän tutkimuksen teoreettinen viitekehys.

Kuva 1 Teoreettinen viitekehys

1.4 Tutkimuksen rakenne

Tutkimuksen teoriaosuus käydään läpi luvuissa 2 ja 3. Luvussa kaksi esitellään yritys vastuuta sekä yritys vastuuraportointia selittäviä teorioita, joita ovat agentti-, sidosryhmä-, ja legitimaatioteoria sekä institutionaalinen teoria. Lisäksi luvussa pohditaan yritys vastuun ja raportoinnin motiiveja sekä vastuullisuuden vaikutusta yrityksen taloudelliseen menestykseen. Luvussa 3 syvennyttään vastuullisuusraportointiin, kansainvälisiin standardeihin ja ohjeisiin sekä esitellään GRI-viitekehys. Tässä luvussa käsitellään raportoinnin luotettavuuden vaatimuksia ja vertailukelpoisuutta.

Luvussa neljä alkaa työn empiirinen osuus, jossa esitellään tutkimusprosessin kuvaus sekä aineisto. Tässä luvussa esitellään myös lyhyesti tutkimuksen kohteina olevat pankit sekä tutkimusta varten rakennettu tutkimusviitekehys. GRI-viitekehysten käytön yleisyyttä myös arvioidaan, ja analyysiviitekehys onkin luotu GRI:n pohjalta. Luvussa analysoidaan vastuullisuusraportoinnin toteutumista valituissa yrityksissä

taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristövastuun osa-alueilla. Raportointia analysoidaan myös toimialakohtaisten teemojen mukaan.

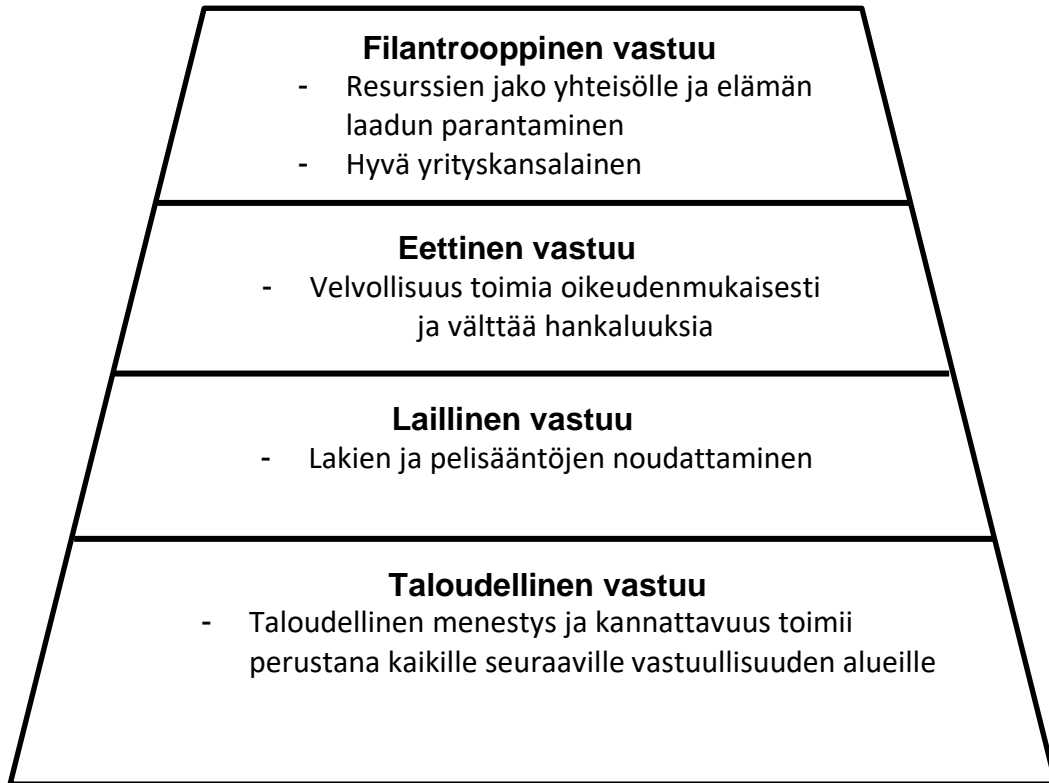
Luvussa viisi tehdään yhteenveto tutkimuksesta sekä vastataan tutkimuskysymyksiin. Lisäksi tässä luvussa esitetään johtopäätökset ja pohditaan jatkotutkimusmahdollisuuksia aiheeseen liittyen.

2 Yritysvastuu ja yritysvastuuraportointia selittävät teoriat

Tässä kappaleessa käydään läpi yritysvastuuta ja yritysvastuuraportointiin liittyviä teorioita. Yritysten vastuullisuusraportointia voidaan tarkastella muun muassa agentti-, sidosryhmä- ja legitimaatioteorioiden sekä institutionaalisen teorian avulla.

Yritysvastuusta on tullut merkittävä osa yritysten liiketoimintaa viime vuosikymmenien aikana, mutta sille ei ole vielä täysin vakiintunutta käsitettä. Termistö aiheen ympärillä on muodostunut hyvin monipuoliseksi vuosien saatossa, ja aihealueen englanninkielinen termistö on vieläkin kattavampi kuin suomenkielinen termistö. Sosiaalinen yhteiskuntavastuu on esimerkki suorasta suomenkielisestä vastineesta englanninkielisen termille corporate social responsibility (CSR). Kestävä kehitys on myöskin yleisesti käytetty synonyymi yritysvastuulle. (Talvio & Välimaa 2004, 37-38).

Carrollin (1991) lähes kolmekymmentä vuotta sitten kehittämä yhteiskuntavastuun pyramidi on mahdollisesti kuuluisin yritysten yhteiskuntavastuuta käsittelevä teoria. (Schwartz & Carroll 2003, 504). Pyramidissa (kuva 2) yritysvastuu jaetaan neljään osaan. Yrityksen liiketoiminnan ja samalla vastuullisuustoimien perustana on taloudellinen menestys. Mikäli yritys laiminlyö taloudelliset tavoitteensa, sillä ei ole mahdollisuutta menestyä muillakaan vastuullisuuden osa-alueilla. Seuraavalla tasolla on laillinen vastuu, eli yrityksen on noudatettava yhteiskunnan lakeja ja sääntöjä. Tämän jälkeen kolmannella tasolla on eettiset periaatteet, jotka yrityksen on otettava huomioon toiminnassaan. Yrityksen tulisi pyrkiä toimimaan oikeudenmukaisesti ja olla tuottamatta vahinkoa ympäröivälle yhteiskunnalle. Pyramidin huipulla on filantrooppinen vastuu, joka on määritelty tärkeysjärjestyksessä viimeiseksi. Vapaaehtoisen vastuullisuuden avulla yritys voi edesauttaa yhteisön kokonaisvaltaista hyvinvointia omien tekojensa kautta. Mikäli yritys tavoittelee aitoa vastuullisuutta, tulee sen edetä pyramidissa kerros kerrokselta siten, että seuraavalle kerrokselle nousee vasta sitten, kun edellisen tason vaatimukset ovat toteutuneet. (Carroll 1991, 40-42). Teorian heikkoutena sen soveltumattomuus tilanteisiin, jossa organisaatio pystyy yhdellä toimenpiteellä vastaamaan moniin tai jopa kaikkiin pyramidin osa-alueisiin. Pyramidimallin oletamus on, että kaikkien yritysten tärkein tehtävä on voiton maksimoiminen. (Schwartz & Carroll 2003, 505-508).

Kuva 2 Carrollin (1991) yhteiskuntavastuun pyramidi.

2.1 Agenttiteoria

Yksi yritysvastuuraportointia selittävä teoria on agenttiteoria (Jensen & Meckling 1976), jonka mukaan agentti on tilivelvollinen päämiehelleen vastuullaan olevista toimista. Päämies valitsee agentin, ja antaa tälle tehtävän esim. varoja käytettäväksi päämiehen tavoitteen mukaan. Tilivelvollisuus syntyy osapuolten välisellä sopimuksella, jossa määritellään molempien keskinäiset oikeudet ja velvollisuudet. Agentin velvollisuutena on suorittaa sovittu tehtävä, josta hän saa sopimuksen mukaisen korvauksen. Teorian pääperiaate on, että agentin on annettava tietoa päämiehelleen vastuullaan olevista asioista, ja päämiehellä on oikeus saada tietoa. Tilivelvollisuuden voidaan katsoa pätevän myös muihin sidosryhmiin kuin pelkästään omistajiin. Sitä voidaan käyttää muun muassa selittäessä yhteiskunnan edellyttävää avoimuutta ja julkista raportointia ympäristövastuun ja sosiaalisen vastuun alueeseen kuuluvista tiedoista. Päämiehen ja agentin suhteeseen liittyy monia oletuksia, kuten se, että molemmat ovat

rationaalisia toimijoita, jotka maksimoivat omaa etuaan. Näin ollen suhteessa voi olla useita ongelmia, kuten tavoiteristiriidat ja informaation epäsymmetrisyys. (Gray et al. 1996, 38; Heiskanen et al. 2009, 57).

Perinteisesti laskentatoimen tehtävänä on ollut tuottaa päämies-agenttisuhteessa tarvittavaa tietoa, ja teorian mukaan päämiehen tulisi aktiivisesti hyödyntää oikeuttansa saada tietoa agentilta. Lähtökohtaisesti organisaatioilla itsellään on kattavimmin tietoa toimintaansa koskien, joten ne pyrkivät valitsemaan raportointinsa sisällön ja laajuuden. On hyvä kuitenkin muistaa, että tilivelvollisuus toteutuu kuitenkin vasta tilanteessa, kun tuotettu tieto on todennettu ja julkaistu. Päämiehellä on myös pitänyt olla mahdollisuus agentin sanktiointiin. Tämä edellyttää normaalisti pakollista, lakisääteistä raportointivelvollisuutta tai riittävän vallan omaavaa päämiestä, joka voi laeista riippumatta vaatia informaation haluamansa laajuisena. On kuitenkin harvinaista, että jollain sidosryhmällä olisi näin suuri vaikutusvalta, paitsi yhteiskunnalla. Perinteisen agenttiteorian mukaisen päämiehen eli omistajan olisikin mahdollisuuksien mukaan kannattavaa liittoutua muiden sidosryhmien kanssa, ja vaatia riittävän monipuolista ja kattavaa tietoa, jotta tiedonsaantioikeus toteutuisi. (Mätäsaho & Niskala 1997, 79; Kujala et al. 2012).

Varsinkin yritysvastuutietojen osalta organisaatioilla voidaan nähdä olevan informaatiovalta. Informaatiovirrat kulkevat tilivelvollisilta valtaa pitävälle. Täten yhteiskuntavastuutietojen saaminen näyttää edellyttävän valtion tai koko yhteiskunnan taholta tulevaa tarkasti määriteltyä vaatimusta tietojen julkistamisesta. Aloite tälle voi tulla kuitenkin aktiivisilta sidosryhmiltä, jotka saavat vakuutettua muun yhteiskunnan liiketoiminnan aiheuttamista yhteiskunnallisista ongelmista tai epäkohdista. Tässä tapauksessa sidosryhmät saavat suuren joukon toimijoita mukaansa pyytämään yrityksiltä asianmukaista informaatiota. Koska eri sidosryhmien prioriteetit vaihtelevat ajan myötä, organisaatioiden näkökulmasta katsottuna tilivelvollisuussuhteiden keskinäinen painoarvo sekä tilivelvollisuuden tarkka sisältö muuttuvat ajoittain. Raportointiin pakottavan valtamekanismin olemassaolo on kuitenkin edellytys sille, että yrityksen raportoinnin voi tulkita olevan tilivelvollisuusraportointia. (Mätäsaho & Niskala 1997, 79-81).

2.2 Sidosryhmäteoria

Sidosryhmäteoriasta puhuttaessa tulee esiin E. Freeman, jonka teoksen ”Strategic Management: A stakeholder perspective” (1984) ansiosta teoria tuli tunnetuksi. Sidosryhmäajattelulla yrityksen toiminnan yhteydessä tarkoitetaan menetelmää hahmottaa yrityksen toimintaa sidosryhmien intressien ja vuorovaikutussuhteiden kautta. Voidaan ajatella, että organisaatio on olemassa sidosryhmiensä yhteistyön ja näiden yritystoimintaan antamien panosten mahdollistamana. Näin ollen organisaatio voi selvitä pitkällä aikavälillä vain, jos se pystyy vastaamaan keskeisimpien sidosryhmiensä odotuksiin. Freemanin (1984) mukaan sidosryhmät voidaan jakaa kahteen eri luokkaan. Ensisijaisiin sidosryhmiin kuuluvat ne tahot, jotka ovat jollain tapaa oikeutettuja yritystä kohtaan, esimerkiksi asiakkaat, työntekijät ja omistajat. Toissijaisia sidosryhmiä ovat muun muassa kilpailijat, toimittajat, yhteiskunta ja media. Sidosryhmäajattelua onkin jo pitkään hyödynnetty viitekehyksenä muun muassa strategisessa johtamisessa, liiketoimintaprosessien kehittämisessä sekä yritys vastuuta tarkasteltaessa. (Niskala et al. 2019, 88-89).

Raportoidun tiedon ei tulisi ainoastaan sisältää yrityksen taloudellista ja lakisääteistä tietoa, vaan myös ei-taloudellista tai vapaaehtoisesti julkistettavaa tietoa, sillä sidosryhmäteorian mukaisesti yhteisöllä on oikeus saada tietää tietyistä yrityksen toiminnan näkökulmista. Sidosryhmien tiedonsaantioikeuden tulisi perustua siihen, että tiedot raportoidaan, koska yritys toimii vastuullisesti eikä sen vuoksi, että sidosryhmät vaativat tietoja. Näin ollen sidosryhmäteorian voi soveltaa pätevän myös agenttiteoriassa: yrityksen on raportoitava vastuullisuustietojaan yhteiskunnalle eli päämiehelleen, jotta yhteiskunta voi arvioida, miten yritys on täyttänyt sille asetetut velvollisuudet. Tässä esimerkissä organisaation sidosryhmät edustavat koko yhteiskuntaa tilivelvollisuutta arvioitaessa. (Fernando & Lawrence 2014).

Sidosryhmäajattelun keskeisyys yritys vastuun kannalta perustuu ajatukseen, että yrityksen yhteiskunnalliset vaikutukset ovat käytännössä vaikutuksia eri sidosryhmiin. Näiden vaikutusten syvällisempi hahmottaminen ja hallinta vaatii tarkkaa tietoa vaikutusten kohteina olevien sidosryhmien näkemyksistä. Näin ollen vuorovaikutus sidosryhmien kanssa nousee suureen rooliin onnistuneessa yritys vastuutyössä, ja sitä voidaan käyttää eri tavoin osana yritys vastuun johtamista. Yritys vastuun voi siten

nähdä merkityksellisenä osana sidosryhmien arvonmuodostusta, eikä yhtiön kulueränä. Jotta raportoinnista saisi vielä enemmän sidosryhmiä huomioonottavampaa, olennaisuusanalyysien käyttö on yleistynyt nopeasti viime vuosina merkittävimpien yritys vastuukysymysten määrittelyprosessin apuna. Analyysissä arvioidaan eri teemojen tärkeyttä yrityksen liiketoiminnalle sekä sen sidosryhmille. Olennaisuusanalyysia käytetään apuna sekä yritys vastuuraportoinnin sisällön määrittämisessä että johtamisen perustana. (Niskala et al. 2019, 89-92).

2.3 Institutionaalinen teoria

Yritys vastuuraportointia selittää myös institutionaalinen teoria, joka on paljon käytetty yksilöiden ja organisaatioiden käyttäytymistä selittävä teoria. Sen mukaan toimintaympäristö vaikuttaa merkittävästi kaikkiin toimijoihin. Täten yksilöt ja organisaatiot vaikuttavat toistensa toimintaan määrittelemällä toisilleen eri odotuksia ja vaatimuksia. Institutionaalisen teorian tavoitteena on pystyä löytämään syitä organisaatioiden muuttumiselle, ja sille miksi saman alan toimijat tavoittelevat samankaltaisuutta. Voidaankin todeta, että usein eri toimialoilla on alkutilanteessa monia erilaisia toimijoita, mutta institutionaalisen teorian mukaan nämä toimijat alkavat ajan kuluessa muuttua entistä enemmän toistensa kaltaisiksi. Teorian avulla on mahdollista tarkkailla ja arvioida muutoksia sekä mikro- että makrotasolla. Sitä voidaan käyttää monipuolisesti lyhyiden ja pidempien ajanjaksojen seuraamisessa. (Dacin et al. 2002; DiMaggio & Powell 1983).

Organisaatioiden samankaltaistumista voidaan kuvata elinkaaren avulla. Liiketoimintaa vasta aloittelevilla toimijoilla on paljon enemmän heterogeenisiä ominaisuuksia kuin toimintaa jo pidempään harjoittaneilla organisaatioilla. Toimijoiden erityispiirteiden ja toimintamallien kehittämisessä on huomattavissa muutos kohti merkittävää homogeenisyyttä. Tähän vaikuttaa ulkoiset ajurit, kuten kilpailu, markkinoiden vaatimukset sekä lait. Näin ollen ajan kuluessa organisaatiot pyrkivät samankaltaisuuteen eri toimintatavoissaan ja käytännöissään. (DiMaggio & Powell 1983, 147-148).

Institutionaalinen teoria pätee täten myös pankkialaan, ja se voidaan yhdistää myös vastuullisuusraportointiin. Monet alan yritykset muistuttavat toisiaan siten, että ne haluavat entistä enemmän raportoida ei-taloudellisia tietojaan kuin aikaisemmin, ja tämä luo uskottavuutta niiden toimintaa kohtaan.

2.4 Legitimaatioteoria

Koska organisaatioiden vastuullisuusraportointiin ei ole yhtä yleisesti hyväksyttyä tapaa, tukeutuu aiheen kirjallisuus edellä mainittujen teorioiden ohella myös hyvin usein legitimaatioteoriaan (Guthrie et al, 2006). Teorian pääajatus on, että organisaatio yrittää jatkuvasti varmistaa, että se operoi yhteiskunnan määräämien ohjeiden ja pelisääntöjen mukaan, ja sen vuoksi se raportoi vapaaehtoisesti toimintatavoistaan, joista se ajattelee yhteiskunnan haluavan saada kattavimmin yksityiskohtaisempaa tietoa. (Deegan, 2002).

Suchmanin (1995) mukaan legitimizeetti on yleinen käsitys siitä, että yrityksen teot ovat tarkoituksenmukaisia sosiaalisessa järjestelmässä, joka koostuu normeista, arvoista ja määritelmistä. Yrityksen heikolla legitimizeetillä voi olla vakavia seurauksia, jotka voivat pahimmassa tapauksessa johtaa siihen, että he menettävät oikeuden harjoittaa liiketoimintaansa, minkä vuoksi organisaation on oltava joustava ja reagoitukykyinen. Legitimaatioteoriassa voidaan nähdä olevan kaksi eri suuntausta. Laajemmassa näkökulmassa tarkastellaan sitä, kuinka organisaatorakenteet, esimerkiksi kapitalismi kokonaisuutena, ovat saavuttaneet legitimizeetin yhteiskunnalta. Kapeamman näkökulman mukaan legitimizeettiä tarkastellaan organisaatiotasolla, ja teoria voidaan määritellä yrityksen sosiaalisesti sopimukseksi yhteiskunnan kanssa kestävän kehityksen ja menestyksen saavuttamiseksi. Yhteiskunta tarjoaa yritykselle esimerkiksi luonnonvaroja käytettäväksi, ja koska yritykset ovat riippuvaisia näistä resursseista, yhteiskunta odottaa, että liiketoiminnasta saatavat hyödyt ovat suuremmat kuin siitä johtuvat kustannukset. (Tilling, 2004; Deegan, 2002).

Deegan (2002) toteaa, että legitimaatioteoria voi selittää sen, miksi yrityksen johto päättää antaa ulkoisia raportteja organisaation hyödyksi. Yritykset osoittavat työnsä yhteiskuntavastuussa käyttämällä erilaisia legitimaatioteoriastrategioita paljastamaan

välttämättömänä pidettävää tietoa ja mukauttaakseen strategioitaan, sekä tehdäkseen positiivisen vaikutuksen sidosryhmien ja yhteiskunnan silmissä. (Perks et al. 2013). Teorian mukaan organisaatioiden tulisi pyrkiä tasapainoon toimiensa välillä ja kertoa yhteiskunnalle, että heidän toimintansa ja käyttäytymisensä ovat sopivimpia kulloisessa tilanteessa (Suchman, 1995).

2.5 Yritysvastuun ja raportoinnin motiivit

Perinteisen talousteorian mukaan yrityksen itselleen määrittämät tavoitteet ympäristö- tai sosiaalisten haittojen vähentämiseksi lisäävät merkittävästi kustannuksia ja vähentävät myyntiä. Näin ollen vastuullisuuden taloudelliset seuraukset olisivat haitallisia. Tämä näkemys oli hallitseva 1990-luvun puoliväliin asti. (Lankoski & Halme 2011, 32).

Edellä mainitun perinteisen näkemyksen kyseenalaisti vuonna 1995 niin sanottu Porter-hypoteesi. Alkuperäinen Porter-hypoteesi koski ympäristösäätelyn vaikutusta kilpailukykyyn, mutta sitä on käytetty myös laajemmin yritysten vapaaehtoiseen vastuullisuuteen ja sen sosiaaliseen ulottuvuuteen. Tämän hypoteesin mukaan vastuullisuus voi johtaa suurempaan tehokkuuteen, kustannussäästöihin sekä parempaan yritysimageeseen ja sidosryhmäsuhteisiin. Nämä seikat kumoaisivat vastuullisuuden aiheuttamista lisäkustannuksista ainakin osan, ja voisivat jopa mahdollistaa sen, että hyödyt ovat kustannuksia suuremmat. Tällöin vastuullisuuden yritystaloudelliset kokonaissuoraukset olisivat myönteisiä. (Lankoski & Halme 2011, 32-33; Porter & van der Linde 1995).

Yritysten vastuullisuusasioiden julkista raportointia edistäviä tekijöitä on monia. Ensimmäinen ryhmä on puhtaasti *taloudelliset* syyt. Raportoitaessa tehostetaan samalla liiketoimintaympäristön seuranta, selkeytetään omia kannanottoja ja parannetaan tiedon kulkua esimerkiksi henkilöstöasioista tai ympäristösuojelun tilasta. Täten raportointia voi hyödyntää myös yrityksen sisäisessä kehitystyössä sekä riskienhallinnan työkaluna. Yrityksen toiminnan ulottuessa yhä laajemmalle, järjestelmällisen seurannan merkitys kasvaa. Toiseksi raportoinnin yleistymisen taustalla on myös *poliittisia* syitä, sillä mitä suurempi yritys on, sitä enemmän se kohtaa

ulkoista painetta lisätä toiminnan ja sen yhteiskunnallisten vaikutusten läpinäkyvyyttä. Kolmanneksi raportointiin kannustavat myös *viestinnälliset* tekijät. Raportoinnilla voidaan ainakin jossain määrin edistää avointa ja positiivista vuorovaikutusta yrityksen ja sen sidosryhmien välillä sekä rakentaa yritykselle mainetta vastuullisena ja riskienhallinnan osaavana toimijana. Tämä korostuu etenkin kansainvälisten toimijoiden kohdalla, kun yhä useammin toiminnot ja hankintaverkostot ulottuvat maapallon ympäri. Näin ollen selkeällä raportoinnilla voidaan viestiä yrityksen eettisistä arvoista sekä kuvata sen suorituskykyä arvojen avulla määriteltäviin tavoitteisiin verrattuna. (Kuisma & Temmes 2011, 268-269; Crane et al. 2008).

2.6 Yritysvastuu pankkialalla

Pankeilla on keskeinen tehtävä rahoituksen välityksessä markkinoilla ja koko kansantaloudessa. Niiden päätehtävä on myöntää luottoja ja vastaanottaa talletuksia, sekä hoitaa asiakkaiden sijoituksia ja muuta varallisuutta. Tärkeä osa pankkien toimintaa on myös tehokas maksujenvälitys, joka on välttämätön edellytys markkinatalouden toiminnalle. Ala on säänneltyä, ja keskeisin pankkien toimintaa sääntelevä laki on laki luottolaitostoiminnasta. Valvontaan osallistuu sekä finanssivalvonta että EKP. Nämä tahot valvovat, että Suomessa toimivat pankit toimivat lakien ja määräysten mukaan, ja että pankkialalla toimijoiden vakavaraisuus säilyy vaaditulla tasolla. Finanssikriisin seurauksena EU-tason ja kansainvälisen tason sääntely on lisääntynyt toimialalla, ja tämä vaikuttaa suoraan sekä finanssialan yritysten että niiden asiakkaiden toimintaedellytyksiin. Sääntelyn vaikutusten kattava arviointi ja tulosten huomiointi on myöskin tärkeää molempien osapuolten kannalta. (Finanssiala 2017).

Pankkien investoinnit ja luotonanto tarjoavat vahvan epäsuoran yhteyden yhteiskuntavastuuseen (Weber, Diaz & Schwegler, 2012). Näitä epäsuoria vaikutuksia on kuitenkin vaikea arvioida. Tämä johtuu siitä, että pankkien tuotteilla ei ole suoraan kielteisiä ympäristövaikutuksia. Pankit osallistuvat epäsuorasti ympäristövaikutuksiin esimerkiksi antaen luottoja yrityksille, jotka myötävaikuttavat ympäristön pilaantumiseen. On kuitenkin vaikeaa todeta, että näiden yritysten toiminta ympäristöä vastaan olisi juuri pankkien tuotteiden aiheuttamia. Pankit ovat perinteisesti

suhtautuneet kielteisesti epäsuorien ympäristövaikutusten raportointiin. Tämä sen vuoksi, että pankit haluavat välttää joutumasta asiakkaidensa toiminnan keskelle. Pankit ovat kuitenkin myöhemmin ymmärtäneet riskit, jos luotonannossa ei oteta huomioon ympäristöasioita ja kestävästä kehitystä, ja asiakkaan suhtautumista näihin teemoihin. (Jeucken & Bouma, 1999).

Viime vuosina myös pankkien rooli on kasvanut yritys vastuun kehityksessä. Weber (2014) analysoi tätä roolia neljästä näkökulmasta. Ensimmäiseksi, finanssiala kontrolloi varojen saatavuutta, jolla on suora vaikutus tiettyjen alojen rahoitukseen tai ala voi epäsuorasti vaikuttaa tiettyyn alaan lainojen myöntämisen kautta. Toiseksi, finanssi-instituutioiden sidosryhmät voivat vaikuttaa mahdollisen painostuksen kautta instituutioiden maineriskeihin. Kolmanneksi, finanssialalla on todellinen haaste teknisesti testata rahoituksen ja yritys vastuuseen kuuluvien osa-alueiden vaikutusten yhteys. Vaikka pankit raportoivatkin vuosittain ydinliiketoimintaansa kuulumattomista toimista, kuten esimerkiksi hyväntekeväisyystoimista ja henkilöstön hyvinvointia edistävästä teoista, pitkän ja lyhyen aikavälin kestävästä kehityksen teemojen mukaisista vaikutuksista rahoitustoimintoihin on raportoitu vähäisesti. (Weber & Feltnate, 2016). Pankkien ja finanssialan toimijoiden tulisi raportoida enemmän kestävästä kehityksen vaikutuksista sijoitusportfolioissaan. Nämä raportit eivät pelkästään helpota sijoittajien mahdollisuutta allokoida varojaan kohti kestävästä kehitystä tukevia kohteita, vaan raportit myös ennakoivasti kehittävät järjestelmiä tulevaisuuden läpinäkyvyyden regulaatiota ajatellen. (EIAly & Weber, 2019).

EIAly ja Weber (2019) mainitsevat, että finanssialan toimijat voisivat erottua alan muista yrityksistä esimerkiksi siten, että ne voisivat identifioida vihreät sijoitukset mahdollisuudeksi operaatioiden laadun parantamisessa. Pankit voisivat parantaa riskienhallinnan tekniikoita lisäämällä ympäristöriskien harkinta päätöksentekoprosessiin. Näin ollen riskit sisällytettäisiin lainan arviointeihin ympäristövastuuna. Tämänlaisten tekniikoiden pitäisi myös parantaa asiakkaille tarjottavan sijoitusneuvonnan laatua.

YK:n ympäristöohjelma (United Nations Environment Programme, UNEP) julkaisi vuonna 2017 lausunnon pankkien kestävästä kehityksestä. Siinä lausuttiin, että pankeilla on suuri rooli sekä talouden ja ihmisten elämäntyylin vastuullisuuden

kehittymisessä. Siitä lähtien monet pankit ovat kehittäneet ympäristöllisesti vastuullisia sijoitusportfolioitaan, kuten vihreitä osakkeita ja joukkovelkakirjalainoja. Näiden portfolioiden rahoituskohteet tavoittelevat luonnonvarojen suojelemista ja ympäristövastuullisten liiketoimintamallien käyttöönottoa. Näiden sijoitusten markkinaosuus on kuitenkin vielä vähäinen verrattuna perinteisiin sijoitusportfolioihin. (EIAIly & Weber, 2019).

Haaste, jonka vastuullisuutta korostavia pankkipalveluja tarjoavat toimijat kohtaavat, on se, että asiakkaat eivät hahmota erityistä eroa finanssilaitosten ja niiden tarjoamien palveluiden välillä (Chousa, Castro & Gonzáles, 2009). Nämä käsitykset finanssilaitoksista ovat kasvaneet voimakkaasti 2008 finanssikriisin jälkeen, mikä taas johti asiakkaiden luottamuksen vähenemiseen talousjärjestelmää ja pankkilaitoksia kohtaan (Weber & Feltsmate, 2016). Monet valvontaviranomaiset ja lainsäätäjät ovat huolissaan siitä, saadaanko luottamus talousjärjestelmää kohtaan palaamaan. Tämän seurauksena valveutuneisuus ja sosiaalinen johdonmukaisuus on kasvanut valvontaviranomaisten, osakkeenomistajien ja muiden sidosryhmien keskuudessa, jotka puoltavat vastuullisuutta korostavia liiketoimintamalleja. Sisäiset ja ulkoiset sidosryhmät ovat toivoneet, että yrityksille tulisi pakolliseksi raportoida toimintojensa vaikutuksista ympäristöön, talouteen ja sosiaalisen vastuun osa-alueisiin. Tämä toive on toteutunut yritysten julkaisemien vuosittaisten vastuullisuusraporttien muodossa. (EIAIly & Weber, 2019).

3 Yritysvastuuraportointi

Yritykset julkaisevat yritysvastuuseen liittyviä tietojaan yritysvastuuraporteissa tai osana vuosikertomusta. Näiden julkaisujen avulla saadaan viestittyä yrityksen vastuullisuuteen liittyviä tietoja ulospäin sidosryhmille. Raportit antavat lukijalle tietoa yrityksen vastuullisuustoimista ja niihin liittyvien toimenpiteiden vaikutuksista yritysten liiketoimintaan, kuten mahdollisuuksista tai riskeistä. (Niskala et al. 2013, 7, 14)

Vastuullisuusraportoinnin toteutukseen vaikuttavat useat eri tekijät, kuten yrityksen ulkoiset ja sisäiset paineet. Ulkoisia paineita ovat esimerkiksi sijoittajien tiedustelut, viranomaisohjeistukset sekä sidosryhmien odotukset. Sisäiset paineet voivat esimerkiksi liittyä yritysvastuun johtamiseen ja seurantaan tai yrityksen sisäisiin raportointitapoihin. (Niskala et al. 2013, 89-90). Yrityksen vastuullisuusraportista saama hyöty ei ole helposti määriteltävissä. Hyödyt ovat usein hyvin yrityskohtaisia, mikä aiheuttaa sen, että raportoinnin mahdollisia kokonaisvaikutuksia joutuu usein arvioimaan kokonaisliiketoiminnan tasolla. Hyödyt eivät ole myöskään vertailukelpoisia yritysten välillä; hyöty, jota yksi toimija samalla alalla saa, ei välttämättä toteudu toisessa yrityksessä samalla tavalla, vaikka se raportoisi yhtä laajasti omista vastuullisuustoimistaan. (Niskala et al. 2013, 22-23)

Kirjanpitolain muutos (joka hyväksyttiin joulukuussa 2016) edellyttää tietynlaisia yhtiöitä raportoimaan yhteiskuntavastuustaan. Lain muutos pohjautuu EU:n direktiiviin. Raportointivelvoite koskee suuria, yleisen edun kannalta merkittäviä yhtiöitä, eli esimerkiksi luottolaitoksia ja listayhtiöitä, joiden henkilöstömäärä ylittää tilikauden aikana keskimäärin 50 henkeä. Lisäksi liikevaihdon tulee olla yli 40 miljoonaa euroa tai taseen 20 miljoonaa euroa. Raporteissa yhtiöiden täytyy kuvailla liiketoimintamallinsa sekä kertoa toimintaan liittyvistä riskeistä ja niiden hallinnasta. Raporteissa tulee myös kuvata yhtiön toimet, jotka koskevat muun muassa ympäristöä, työntekijöitä, ihmisoikeuksia sekä korruption ja lahjonnan torjuntaa. Edellä mainitut selvitykset tulee antaa ensimmäisen kerran vuonna 2018 vuoden 2017 tilikaudelta. Lainsäädännön lähestymistapa raportointiin on todella joustava, sillä yritykset voivat itse valita tietojen raportointitavan. Tavoitteena on tehdä lainsäädännöstä mahdollisimman toimiva eri toimialoille, joilla voi olla keskenään hyvin erilaiset tavoitteet ja haasteet vastuullisuusasioissa. (TEM 2019).

3.1 Yritysvastuuraportoinnin toteutukseen vaikuttavat tekijät

Tiedon ja avoimuuden kysyntä pörssiyrityksiltä on kasvanut viime vuosina, ja tämän kasvun myötä yritykset ovat päättäneet julkistaa enemmän myös vapaaehtoisesti ei-taloudellisia tietojaan. Pyrkimys kestävän kehityksen edistämiseen on lisännyt sidosryhmien painostusta siihen, että yritysten tulisi raportoida vastuullisuudestaan. (Bonsón & Bednárová, 2014).

Aikaisempien tutkimusten mukaan yksi tärkeimmistä tekijöistä, joka vaikuttaa yrityksen raportointitapaan on se, millä alalla yritys toimii (Chen & Bouvain, 2009; Roca & Searcy, 2012; Bonsón & Bednárová, 2014). Roca & Searcy (2012) tutkimuksessa kävi ilmi, että energia- ja tekniikka-alalla oli tasainen jako taloudellisten, ympäristö ja sosiaalisten tietojen suhteen vastuullisuusraporteissa, kun taas finanssi- ja kaupanala raportoivat enimmäkseen vain taloudellisista tiedoista, muiden seikkojen jäädessä taka-alalle. Bonsón & Bednárován (2014) tutkimuksessa selvisi, että sairaanhoitoalalla vastuullisuusraportointi oli vähäisintä, kun taas telekommunikointiala raportoi kattavimmin. Chen ja Bouvainin (2009) mukaan on myös viitteitä siitä, että saastuttavalla teollisuudenalalla toimivat yritykset tuovat enemmän ympäristöön liittyvää sisältöä, jotta ne säilyttäisivät yrityksensä arvon. Mikäli yritykset eivät ottaisi tätä huomioon, voisi se johtaa negatiivisiin vaikutuksiin ympäristöverojen muodossa tai kuluttajat voisivat vaihtaa yrityksen kilpailijoihin.

Toisin kuin teollisuudenala, johon monet saastuttavimmat toimialat kuuluvat, finanssisektori ei vaikuta ympäristöön ja yhteiskuntaan suorien päästöjen ja luonnonvarojen käytön kautta (Weber, Diaz & Schwegler, 2012). Finanssisektori on suhteellisen puhdas, ja energian, veden ja paperin käytön ympäristövaikutukset eivät ole verrattavissa muihin sektoreihin. Suurilla aloilla pienet muutokset voivat johtaa suuriin voittoihin tai tappioihin ympäristön kannalta. (Jeucken & Bouma, 1999). Gamerschlag, Möller & Verbeteen (2011) toteavat myös tutkimuksessaan, että finanssisektorin yritykset raportoivat yleensä vähemmän ympäristöasioista, mikä selittyy sillä, että alan ympäristövaikutukset ovat pienemmät kuin esimerkiksi teollisuuden alalla. He havaitsivat myös, että finanssialan yritykset raportoivat

vähemmän tietoa sosiaalisesta näkökulmasta, mikä on huomionarvoinen asia, sillä työntekijöiden roolia pidetään merkittävänä voimavarana näissä yrityksissä. Weber et al. (2012) toivat ilmi tutkimuksessaan, että finanssisektori suoriutuu yleisestikin suhteellisen heikosti yritysvastuun suhteen. Heidän mukaansa finanssialan raportointi on heikompaa kuin useimmilla muilla aloilla, ja ne ovat suoriutuneet keskimukaisesti ympäristöasioiden, yhteiskuntasuhteiden ja yhtiön hallinnoinnin aloilla. (Weber et al., 2012).

Aras & Crowtherin (2009) tutkimuksen mukaan toinen yritysten vastuullisuusraportointiin vaikuttava tekijä on aika. Viime vuosikymmenen aikana tiedot yritysten kestävästä kehityksestä toimista ovat lisääntyneet valtavasti, kun yritykset ovat ymmärtäneet, että lisääntynyt avoimuus tarjoaa kaupallisia etuja. Tutkijat uskovat, että vastuullisuusraportointi ei kasva ajan myötä vain siksi, että yritykset tulevat entistä tietoisemmiksi raportoimatta jättämisen seurauksista, vaan myös siksi, että ne ymmärtävät lisäraportoinnin tuomat edut. Hopwoodin (2009) mukaan ympäristötoimintojen raportoinnista on tullut yrityksille entistä tärkeämpää, ja sen merkitys kasvaa entisestään ajan kanssa. Tämä voi johtua osittain siitä, että yritykset haluavat lisätä legitimitettiään ympäri maailmaa, mutta myös siksi, että raportointi voi helpottaa tilannetta, jos ne haluavat luoda uuden imagon yritykselle.

Gamerschlag et al. (2011) tarkastelivat tutkimuksessaan vastuullisuusraportointia Saksassa, ja he havaitsivat, että on olemassa useita tekijöitä, jotka vaikuttavat siihen, miten yritykset raportoivat kestävästä kehityksestä. He tulivat siihen tulokseen, että yrityksen koko on merkittävä tekijä, joka vaikuttaa raportointiin, sillä suuret yritykset yleisimmin raportoivat näistä asioista. Suurilla yrityksillä, joilla on monia sidosryhmiä, on suurempi vaikutus ympäristöön ja yhteiskuntaan, missä sidosryhmien luomat paineet voivat vaikuttaa yrityksen vastuullisuusraportoinnin avoimuuteen. Chen ja Bouvain (2009) havaitsivat tutkimuksessaan, että pienemmillä yrityksillä on taipumus raportoida vähemmän kestävästä kehityksestä koskevia tietoja, ja yrityksen toimintamaa vaikuttaa siihen, mitä kestävästä kehityksestä liittyviä kysymyksiä korostetaan.

Kuzey ja Uyar (2017) havaitsivat tutkimuksessaan, että yrityksen velkasuhde on myös tekijä, joka vaikuttaa yritysvastuuraportoinnin toteutukseen. Mitä korkeampi velkasuhde, sitä epätodennäköisempää on, että yritys julkaisee vastuullisuusraportin.

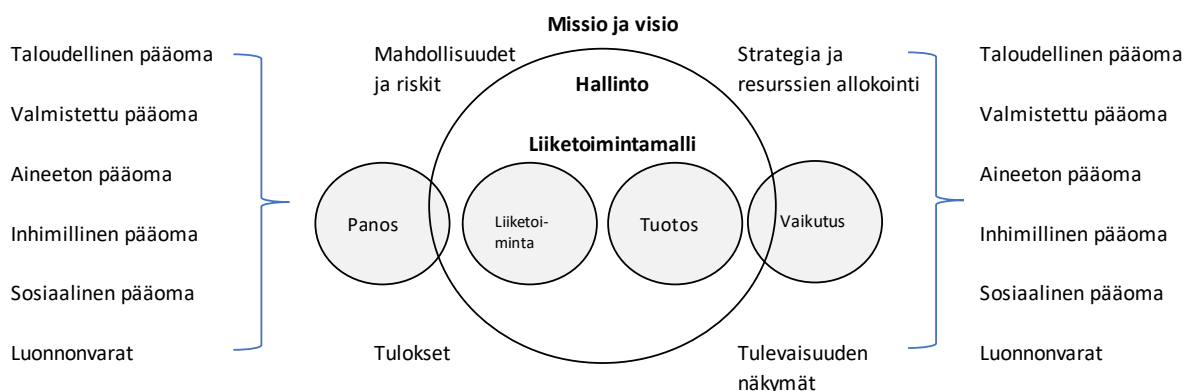
He mainitsevat myös, että mitä suurempi likviditeetti yrityksellä on, sitä vähemmän se on kiinnostunut raportoimaan vastuullisuudestaan. Muut tekijät, jotka voivat vaikuttaa yritysten vastuullisuusraportoinnin toteutukseen, ovat yrityksen näkyvyys markkinoilla, kannattavuus sekä kuinka hajautunut omistusrakenne sillä on (Gamerschlag et al., 2011).

3.2 Yritysvastuuraportoinnin kehittyminen

Monia yrityksiä on kritisoitu siitä, että ne ovat olleet osallisena ympäristöongelmien syntyyn, kuten ilmastonmuutokseen, luonnonvarojen ehtymiseen, jätteiden tuotantoon sekä yleisesti heikentyneeseen vastuunkantoon ympäristöasioiden osalta. Kansalaisten tietoisuus yritysten ympäristövaikutuksista on vuosien aikana lisääntynyt, ja se on herättänyt myös sidosryhmien huomion. Muun muassa sidosryhmät ja tavarantoimittajat uskovat, että yritysten on otettava enemmän vastuuta päätöstensä vaikutuksista sekä kestävän kehityksen saavuttamisesta. Vastuullisuusraportointi voi tarjota yritykselle etuja, kuten esimerkiksi imagon parantuminen, sidosryhmäsuhteiden vahvistuminen sekä yritystoiminnan legitimitetin kasvu. Nämä edut sekä se, että yritykset haluavat osoittaa suhtautuvansa kestävään kehitykseen vakavasti, voivat olla syitä siihen, miksi vastuullisuusraportointi on yleistynyt. (Braam et al., 2016; Kiliç et al., 2015).

Raportointi on kehittynyt viime vuosina siihen, että yritykset ovat alkaneet tehdä integroituja raportteja, jotka sisältävät vuosikertomuksen sekä erillisenä julkaistun yritysvastuuraportin. Tämän voidaan nähdä olevan hyvä kehityssuunta, sillä se on poistanut päällekkäisyyttä ja auttanut yrityksiä keskittymään olennaisiin asioihin. Kansainvälisen integroidun raportoinnin <IR>-viitekehyksen määritelmä integroidusta raportoinnista ei ole kuitenkaan aina täyttynyt, vaan raportoinnin on nähty ennemminkin olleen yhdisteltyä raportointia. Kun varsinkin suuret yritykset ovat joutuneet sisällyttämään tietoja vastuullisuudestaan kirjanpitolain muutoksen myötä toimintakertomukseen tai samanaikaisesti julkaistavaan erilliseen selvitykseen, voi samankaltaisista asioista raportointia olla edelleenkin useissa eri julkaisuissa sekä vielä yrityksen verkkosivuilla. (Juutinen 2018b).

International Integrated Reporting Council (IIRC) julkaisema <IR>-viitekehys esittelee integroidun raportoinnin peruskäsitteet ja opastaa toteutuksessa. Viitekehysten ajatuksena on arvon luomiseen vaikuttavien tekijöiden tarkastelu laajassa kuvassa. Kuvassa 3 on nähtävissä, kuinka yrityksen luodessa arvoa omalla toiminnallaan siihen vaikuttavat myös organisaation toimintaympäristön tekniset, taloudelliset, sosiaaliset ja ympäristöasioihin liittyvät olosuhteet. Yritys toimii vuorovaikutuksessa toimintaympäristönsä kanssa, ja käyttää erilaisia pääomia prosessissaan. Tärkeässä roolissa on myös vuorovaikutus ja yhteistyö sidosryhmien, esimerkiksi asiakkaiden ja henkilöstön kanssa. Näiden lisäksi erilaisten resurssien saatavuus, hinta ja laatu ovat suuressa roolissa. Kaikki edellä mainitut tekijät tulee ottaa huomioon yrityksen liiketoimintamallissa. <IR>-viitekehysten avulla yrityksen on mahdollista ottaa haltuun ja tiivistää monimutkainen arvonluomisen prosessi ottaen huomioon kaikki tekijät eri aikajännteillä. (IIRC 2013).

Kuva 3 Yrityksen arvonluomisprosessi (mukailtu IIRC 2013, 13).

3.3 Kansainväliset standardit ja raportointiviitekehukset

Sitoumustyyppiset aloitteet, kuten YK:n Global Compact, auttavat hahmottamaan, mitä yritys vastuuseen liittyviä teemoja yritysten toivotaan ottavan huomioon. Vapaaehtoiset aloitteet sekä raportointiohjeistukset antavat konkreettisia ohjeita yritys vastuun määrittelyyn ja ohjaavat kestävän kehityksen edistämiseen. Tunnetuimmat yritysten vastuullisuustoimia ohjaavat kansainväliset aloitteet ja ohjeet ovat:

- OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille
- YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet
- YK:n Global Compact -aloite
- Global Reporting Initiative: yritysvastuuraportoinnin kansainväliset ohjeet.

(Koipijärvi & Kuvaja 2017, 38).

YK:n Global Compact -aloite on vastuullisen yritystoiminnan edistämiseen tähtäävä aloite. Sen tavoitteena on YK:n organisaatioista, kansalaisjärjestöistä ja yrityksistä verkosto, joka toimii yhteistyössä kestävänsä kansainvälisen talouden edistämiseksi. Global Compactissa mukana olevilla yrityksillä on velvollisuus raportoida YK:lle vuosittain vastuullisuusperiaatteiden noudattamisesta. Global Compactin taustalla on neljä keskeistä kansainvälistä asiakirjaa tai sopimusta: YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, ILO:n työelämän peruseriaatteita ja -oikeuksia koskeva julistus, YK:n Rion ympäristöjulistus sekä YK:n korruption vastainen yleissopimus. Global Compact sisältää kymmenen periaatetta, jotka koskevat ihmisoikeuksia, työntekijöiden oikeuksia, ympäristön suojelua ja korruption ehkäisyä. (Juutinen & Steiner 2010, 245; YK:n Global Compact 2019).

3.4 GRI-viitekehys ja -ohjeisto

GRI on merkittävä ja laajasti hyväksytty kansainvälinen yritysvastuun raportointiohjeisto, jonka tavoitteena on kehittää vastuullisuusraportoinnin käytäntöjä tilinpäätösraportointia vastaavalle tasolle. Toinen päätavoite on toimia organisaatioiden taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristötoiminnan raportoinnin yleisesti hyväksyttynä viitekehysenä. GRI-ohjeiston kehitystyö alkoi vuonna 1997, ja ensimmäiset GRI:n yritysvastuuraportoinnin ohjeet julkaistiin kolme vuotta myöhemmin vuonna 2000. (Koipijärvi & Kuvaja 2017, 42).

GRI-ohjeisto on kehitetty laajan yhteistyöprosessin tuloksena, johon on osallistunut toimijoita yritysmaailmasta, työvoimasta, yksityistaloudesta, rahoitusmarkkinoilta sekä myöskin tilintarkastajia ja eri alojen asiantuntijoita. Kehitysprosessi on toteutettu käyden läheistä dialogia monien maiden valvojen ja valtionvirastojen kanssa. GRI:n lähestymistavan pääperiaatteena onkin täten monen eri sidosryhmän

huomioonottaminen, jotta raportti hyödyttäisi mahdollisimman monen eri sidosryhmän tiedontarpeita. GRI painottaa keskittymistä olennaisimpien asioiden raportointiin. Standardit auttavat määrittelemään olennaiset raportoitavat asiat, sekä antavat ohjeita näiden tietojen esittämiseen. Standardit on kehitetty ennen kaikkea suurten ja globaalien yritysten vastuullisuusraportoinnin tueksi, joten ne voivat tuntua pienemmistä yrityksistä turhan raskailta. Ne tarjoavat kuitenkin myös näille pienimmillekin yrityksille hyödyllisiä yritys vastuun ja sen raportoinnin suuntaviivoja. (GRI 2015, 5; Koipijärvi & Kuvaja 2017, 42).

GRI-viitekehyksen periaatteet voidaan jakaa kahteen luokkaan; sisällön ja laadun määrittämiseen. Raportointiperiaatteita sisällön määrittämiseen ovat sidosryhmien osallistaminen sekä kestävä kehityksen konteksti, olennaisuus ja täydellisyys. Laadun määrittämisen periaatteita ovat tarkkuus, tasapaino, selkeys, vertailukelpoisuus, luotettavuus ja oikea-aikaisuus. (GRI 2015, 16-18).

GRI-ohjeistoa on päivitetty ahkerasti sen ensimmäisen julkistamisen jälkeen. G4-ohjeisto julkaistiin vuonna 2013. Vuonna 2016 GRI-ohjeistoa päivitettiin taas, mutta nämä ohjeet sisältävät pääasiallisesti samat asiat kuin GRI G4-ohjeet. Ohjeiden muotoa muokattiin joustavammaksi, kieliasua selkeytettiin sekä vaatimuksia selvennettiin. GRI-ohjeista käytetään tuon 2016 päivityksen jälkeen nimitystä GRI Standardit. (GRI 2019).

GRI standardit koostuvat raportointiperiaatteista ja perussisällöstä (Reporting Principles and Standard Disclosures) sekä sovellusohjeista (Implementation Manual). (GRI 2015, 7). Ohjeiston perussisältö on jaettu yleiseen (General) ja erityiseen (Specific). Erityinen sisältö raportoidaan olennaisiksi tunnistettujen näkökohtien osalta. GRI-ohjeiston tavoite on, että sen perussisällön yleinen osa soveltuu kaikille raporttiohjeistoa käyttäville organisaatioille. Perussisällön yleinen osa sisältää muun muassa yritys vastuun strategian, olennaisiksi tunnistetut yritys vastuun näkökohdat, keskeiset sidosryhmät ja sidosryhmävuorovaikutuskäytännöt sekä hallitustyöskentelyn vastuullisuuden. Perussisällön erityinen-osassa kuvataan johtamiskäytännöt ja tunnusluvut vain olennaisiksi tunnistetuista yritys vastuun osista. (GRI 2015, 20,43).

GRI standardit tarjoavat organisaatiolle kaksi vaihtoehtoa vastuullisuusraportin laatimiseksi ohjeiden (*in accordance*) mukaisesti: *core*-laajuus ja *comprehensive*-taso. Kumpaakin vaihtoehtoa voivat käyttää kaikki organisaatiot koosta, sektorista tai sijainnista riippumatta. Molempien vaihtoehtojen painopiste on olennaisten näkökohtien tunnistamisprosessissa. Olennaiset näkökohdat ovat niitä, jotka heijastavat organisaation merkittäviä taloudellisia, ympäristöllisiä ja sosiaalisia vaikutuksia; tai vaikuttaa olennaisesti sidosryhmien arvioihin ja päätöksiin. *Core*-vaihtoehto sisältää vastuullisuusraportin tärkeät osat. *Core*-vaihtoehto tarjoaa taustan, jota vastaan organisaatio viestii taloudellisen, ympäristöllisen, sosiaalisen ja hallinnollisen suoritustensa vaikutuksista. *Comprehensive*-vaihtoehto pohjautuu *core*-vaihtoehtoon edellyttämällä ylimääräisiä standarditietoja organisaation strategiasta ja analyysistä, hallinnosta, etiikasta ja suoraselkäisyydestä. Lisäksi organisaation on viestittävä suorituksestaan laajemmin raportoimalla kaikki tunnistettuihin olennaisiin näkökohtiin liittyvät indikaattorit. Organisaation on valittava se vaihtoehto, joka parhaiten vastaa sen raportointitarpeisiin ja mahdollistaa viime kädessä sen, että se pystyy vastaamaan sidosryhmiensä tiedonsaantitarpeisiin. Vaihtoehdot eivät liity raportin laatuun tai organisaation suoritukseen. Ne kuvastavat organisaation vastuullisuusraportin yhdenmukaisuutta ohjeiden kanssa. (GRI 2015, 11).

Chersan (2016) havaitsi tutkimuksessaan, että GRI:n mukainen raportointi lisääntyy jatkuvasti pääasiassa suurten ja monikansallisten yritysten keskuudessa, joilla on merkittävät resurssit käytössään. Pk-yritykset sen sijaan jättävät GRI:n standardit ja ohjeet huomiotta, koska muiden kuin taloudellisten tietojen raportoiminen on kallista ja mahdollisesti liian monimutkaista. GRI-ohjeisto on luotu antamaan neuvoa, kuinka yritykset voivat näyttää tekonsa vastuullisuuden alalla. Raporttien uskottavuuden lisäämiseksi esimerkiksi tilintarkastusyhteisöt voivat varmentaa ne myöhemmässä vaiheessa.

Chersanin (2016) mukaan yritykset, jotka toimivat Euroopassa ja Aasiassa ovat kärkisijoilla siinä, että ne raportoivat vastuullisuudestaan GRI:n mukaan. Näiden jälkeen seuraavalla sijalla on yritykset, jotka toimivat Latinalaisessa Amerikassa. Tätä tukee myös Waddockin (2008) tutkimus, jossa todettiin, että Kiina on kärkisijalla GRI-raportoinnin aktiivisuuden suhteen. Hänen mukaansa tämä selittyy sillä, että maata on syytetty katastrofeista ja väärinkäytöksistä vapaan kilpailun ja ihmisoikeuksien

kannalta, ja siksi Kiina pyrkii parantamaan yritysten vastuullisuusraportoinnin käytäntöjä ja mainetta kestävän kehityksen saralla. Chersanin (2016) tutkimuksessa havaittiin myös, että maissa, jotka eivät ole OECD:n jäseniä tai hyödy organisaation tuesta, ei raportoida vastuullisuudesta GRI:n mukaan. Tutkimuksen havainto oli myös, että GRI-ohjeistoa hyödyntävät yritykset, jotka toimivat korkean ympäristöriskin aloilla (kemikaalit, kaivostoiminta ja energia). Monet näistä yrityksistä ovat myös erittäin näkyviä pääomamarkkinoilla.

3.5 Raportoinnin luotettavuus ja vertailukelpoisuus

Juutinen & Steiner (2010, 249-250) toteavat, että hyvän raportoinnin yksi pääpiirre on, että raportoitu tieto on uskottavaa. Tämän voidaan ajatella tarkoittavan raportin laatijan kykyä vakuuttaa raportin lukija siinä esitettyjen tietojen totuudesta. Onnistuneessa yritys vastuuraportoinnissa uskottavuuden syntymistä tukee muun muassa raportin tietojen luotettavuus, missä puolestaan on kysymys raportoitujen tietojen ja todellisuuden toisiaan vastaavuudesta. Luotettavuuden pääasiallinen tavoite on minimoida virheellisyydet ja vinoumat yritys vastuuraportoinnissa. Raportin laatija huolehtii raportoitujen tietojen luotettavuudesta, mutta luotettavuutta voidaan myös arvioida ja mitata ulkopuolisen osapuolen taholta. Tällöin on kyse raportoitujen tiedon varmentamisesta.

Yritys vastuuraportin varmennuksen päätavoitteena on lisätä raportin käyttäjien luottamusta raportin sisältöön. Yrityksen hallitus tai toimitusjohtaja tekevät useimmiten päätöksen varmennuksesta. Käytäntö on, että yritys vastuuraportin varmennuksen tulokset eli varmennusraportti saatetaan muidenkin tahojen tietoon osana julkaistua yritys vastuuraporttia, vaikka alun perin varmentaja tekee toimeksiannon raportoivan yrityksen pyynnöstä ja sen käyttöön. Varmentaja ei anna mielipidettään organisaation vastuullisuuden tasosta, vaan raportoinnin oikeellisuudesta ja luotettavuudesta. Varmennuksen lähtökohdat ovat hyvin samansuuntaiset kuin lakisääteisessä tilintarkastuksessa, mutta kyseessä ovat eri toimeksiannot. Merkittävä ero näiden kahden välillä on se, että yritys vastuuraportin varmennus ei ole laissa säänneltyä toimintaa, vaan se perustuu raportin laativan yrityksen ja varmennuksen suorittajan väliseen sopimukseen. Näin ollen se on tällä hetkellä vielä vapaaehtoista raportin

laatijalle, eikä myöskään raportin varmentajalle ole asetettu kelpoisuusvaatimuksia, toisin kuin tilintarkastuksessa. (Juutinen & Steiner 2010, 265-266).

Yleisenä pätevyysvaatimuksena voidaan kuitenkin pitää sitä, että varmentajan tulee olla työssään riippumaton. Varmentaja ei saa osallistua varmentamansa raportin tuottamiseen. Tämän lisäksi varmentajalta edellytetään huolellisuutta ja vastuullisuutta. On olemassa riski, että varmentaja, joka ei ole sitoutunut ammatillisiin standardeihin tai ei ole sisäistänyt varmennusmetodologioita, ei ole kykeneväinen käymään läpi kaikkia olennaisia osia varmennusprosessissa. Huonosti varmennuksen menetelmiin ja riskienhallintaan perehtyneen varmentajan käyttö saattaa vaarantaa raportoivan yrityksen sekä raportin uskottavuuden. Esimerkiksi KHT-yhdistyksen varmennustoimeksiantostandardia 3000 noudattava varmentaja ottaa työssään huomioon toimeksiantoon liittyvät riskit osana varmennusmenetelmien noudattamista, joten näiden varmentajien luotettavuuden epäileminen on harvinaisempaa. Varmentajan johtopäätöksellä on suuri rooli pyrittäessä saavuttamaan raportin lukijan luottamus raportin tietoihin. Näin ollen voidaan todeta, että tässä työssä onnistutaan parhaiten, jos varmennustoimeksiannon toteuttaa osapuoli, jolla on uskottava asema ja hyvä maine raportin lukijoiden kohderyhmissä. (KHT-yhdistys 2008, 52-53).

Yritysvastuuraportit kattavat laajasti monia eri aihealueita, kuten henkilöstöraportointia, hiilidioksidipäästöjä sekä tehtaiden vaikutuksia lähiympäristöön. Täten varmentajan täytyy pystyä käsittelemään näitä kaikkia aihealueita pätevästi ja kattavasti. Varmentajilta edellytetäänkin erityisosaamista varmennuksen kohteena olevista asioista sekä tietoa varmennustoimeksiannon toteuttamisesta. Tällaisella laaja-alaisella varmennuksella varmistetaan se, että asiantuntijat juuri kyseisiltä sektoreilta varmentavat tietojen oikeellisuuden ja olennaisuuden. Tämän seurauksena raporttien laatu ja uskottavuus paranee, sekä asiantuntijoilta voi jopa saada kehitysehdotuksia tulevaisuutta varten. (KHT-yhdistys 2008, 53).

Raportoidun tiedon luotettavuutta parantaa myös se, että tieto on vertailukelpoista. Vertailukelpoisuus onkin toiminnan arvioinnin perusedellytyksiä. GRI:n ohjeistuksen mukaan vertailukelpoisuudella tarkoitetaan sitä, että raportin teemat ja tiedot tulee valita, kerätä ja raportoida johdonmukaisesti. Tiedot tulee raportoida ja esittää siten,

että sidosryhmät pystyvät analysoimaan organisaation toimintaa tietyllä aikavälillä sekä vertailemaan raportoitavaa organisaatiota muihin. (GRI 2015, 18).

Kun raportointi on johdonmukaista, pystyvät yrityksen sisäiset ja ulkoiset sidosryhmät tekemään luotettavia toimintavertailuja ja -arvioita, jotka ovat välttämättömiä esimerkiksi investointipäätöksiä tukemaan. Yritysten tietojen vertailussa on otettava huomioon erot organisaatioiden koossa, maantieteellisissä vaikutuksissa sekä muissa toimintaan vaikuttavissa tekijöissä. Analyttisen tarkastelun mahdollistamiseksi yritysraportissa tulisi esittää sekä lukuarvoja (esim. absoluuttisia arvoja) että suhdelukuja. Yritysten on tärkeää yrittää taata vertailukelpoisuus myös silloin, kun raportin laajuus, rajaus, raportointijaksojen pituus tai sisältö muuttuu. Uudet tiedot tulisi mahdollisuuksien mukaan esittää myös niin, että ne ovat vertailukelpoisia aikaisemmin raportoitujen tietojen kanssa. (Juutinen & Steiner 2010, 260).

3.6 Aikaisempia tutkimuksia yritysraportoinnista pankkialalla

Viganò ja Nicolai (2006) mukaan eurooppalaiset pankit ovat reagoineet suhteellisen hitaasti ajatukseen, että vastuullisuusteemat tulisi sisällyttää raportointiin. Aluksi pankit keskittyivät toiminnan välittömiin vastuullisuusvaikutuksiin, ja myöhemmin alettiin myös kiinnittää huomiota epäsuoriin riskeihin, kuten maineeseen. Ajatusmallien kehittymisen myötä ja sen jälkeen, kun yritysraportointi on tullut tärkeämpi aihe pankkisektorilla, myös lainanannon ja muun liiketoiminnan sosiaaliset ja ympäristövaikutukset on otettu paremmin huomioon.

Day & Woodwardin (2009) tutkivat yritysraportointia rahoituslaitoksilla Iso-Britanniassa, ja heidän mukaansa vastuullisuustietojen esittäminen on matalalla tasolla. Vaikka sidosryhmät ovat tärkeitä rahoitusalan yrityksille, ja täten yrityksen toiminnan luonne ja moraalinen velvollisuus huomioiden niiden luulisi haluavan olla avoimia sidosryhmilleen, raportoinnin taso on silti valitettavan alhainen. He toteavat kuitenkin, että organisaation koolla on merkitystä: mitä suurempi organisaatio on, sitä todennäköisempää, että ne raportoivat vastuullisuudestaan ohjeistuksien mukaan. Tämä voi johtua resurssikysymyksestä.

Myös Gamerschlag, Möller & Verbeeten (2011) toteavat, että finanssialan vastuullisuusraportointi on melko matalalla tasolla. Heidän mukaansa finanssisektorin yritykset raportoivat yleensä vähemmän ympäristöasioista, mikä on selitettävissä sillä, että alan ympäristövaikutukset ovat pienemmät kuin monilla muilla aloilla. He havaitsivat kuitenkin puutteita myös sosiaalisen vastuun raportoinnissa, mikä on huomionarvoinen asia, sillä työntekijöiden rooli on merkittävä voimavara pankkien kaltaisissa yrityksissä.

Pérez and Rodríguez del Bosque (2014) tutkivat asiakkaiden odotuksia pankkien yritys vastuusta, ja heidän mukaansa taantuma-aikana asiakkaat ovat varsin palvelukeskeisiä ja asiakkaat suosivat yrityksiä, jotka ovat tehokkaita, luotettavia, osoittavat positiivista asennetta ja palvelualttiutta asiakkaille ja vastaavat hyvin asiakkaiden huolenaiheisiin. On myös tärkeää, että pankit suhtautuvat taloudellisen tai luottamuskriisin tilanteeseen erityisen vakavasti ja noudattavat huolellisesti yleisesti hyväksyttäviä ja eettisiä periaatteita. Lakisääteisten ohjeiden noudattaminen ja toimiminen eettisesti oikein on erityisen tärkeää laman aikana, koska asiakkaat ovat menettäneet luottamuksensa yritysten moraaliin ja heillä on taipumus tutkia tarkemmin niitä liiketoiminta-alueita, jotka ovat epäonnistuneet ja johtaneet yritykset kriisiin. Heidän tutkimuksessansa selvisi, että suurimmalla osalla pankkien asiakkaista on korkeat odotukset pankkien vastuullisuustoimista ja niiden selkeästä raportoinnista.

4 Empiirinen analyysi yritysvastuuraportoinnin kehityksestä pankkisektorilla

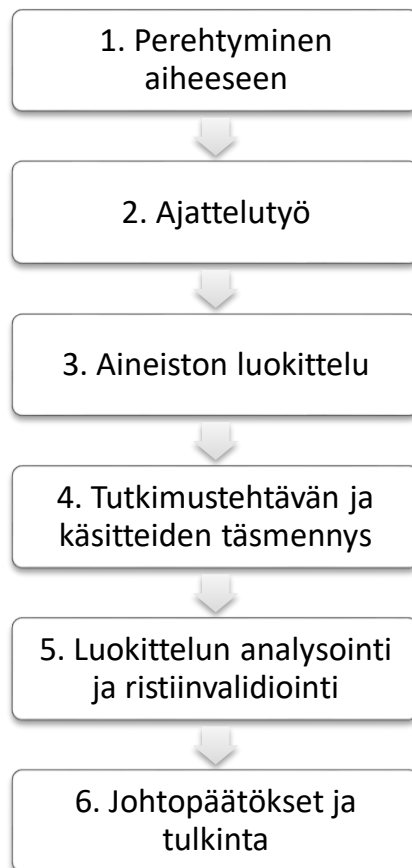
4.1 Menetelmä ja aineisto

Tutkimus aloitettiin tutustumalla aihetta käsittelevään teoriaan ja aiemmin tehtyihin tutkimuksiin. Tämän avulla oli mahdollista saavuttaa kokonaiskuva yritysvastuusta ja sen raportoinnista. Teoriaosassa käsiteltiin tämän tutkimuksen kannalta olennaiset teemat, joista muodostuu viitekehys tälle tutkimukselle. Yritysvastuun ja sen raportoinnin käsittelyn jälkeen syvennyttiin tarkemmin vastuullisuusraportointiin liittyviin raportointiohjeistuksiin, erityisesti GRI standardeihin. GRI ja sen toimintaindikaattorit luovat perustan tämän tutkimuksen analysointiviitekehyselle. Tutkimusviitekehysten rakentamisesta kerrotaan lisää luvussa 4.2.

Aineiston valinnan ja keräämisen jälkeen aloitettiin tutkimusaineiston perusteellinen läpikäynti. Ensimmäiseksi aineistosta pyrittiin löytämään tietoa siitä, mitä eri viitekehysia pankit käyttivät raportoinnissaan. Sen jälkeen aloitettiin yritysvastuuraportoinnin osa-alueiden tarkastelu ja analysointi. Tämä toteutettiin osa-alue kerrallaan, jotta oli mahdollista toteuttaa vertailevaa analysointia pankkien välillä saman kategorian raportoinnin osalta.

Koska tutkimuksen tavoitteena on tutkia todellisen elämän ilmiötä, valittiin tutkimusmenetelmäksi kvalitatiivinen tutkimus ja analyysimenetelmäksi sisällönanalyysi. Sisällönanalyysin avulla dokumentteja voidaan tutkia objektiivisesti ja systemaattisesti. Tässä tutkimuksessa dokumentteina toimivat yritysten julkaisemat yritysvastuuraportit. Sisällönanalyysin avulla tutkimuksessa muodostetaan kokonaiskuva siitä, mitä seikkoja pankit korostavat raportoinnissaan ja mitä toimialakohtaisia sisältöjä raportointiin mahdollisesti liittyy.

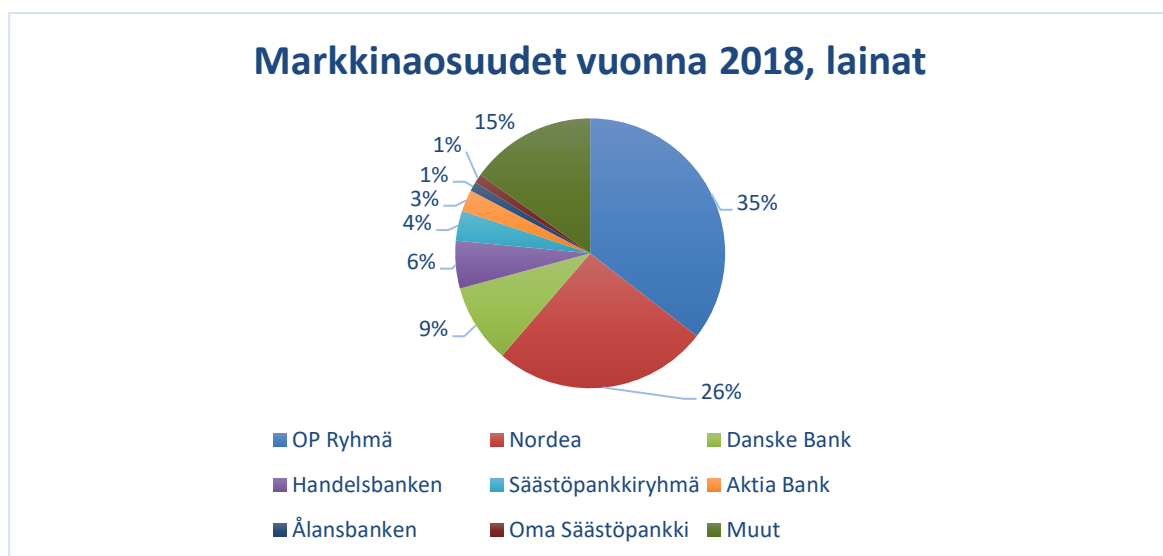
Sisällönanalyysi on toteutettu seuraavien vaiheiden mukaan:

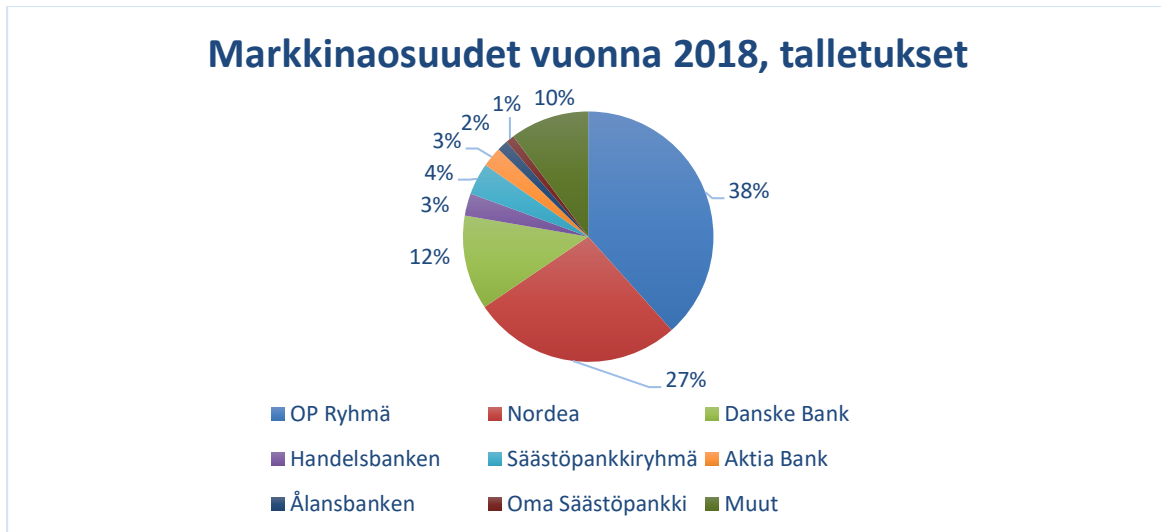
Kuva 4 Sisällönanalyysin vaiheet (Mukaillen Metsämuuronen 2008, 50).

Tutkimuksen kohteeksi valittiin kahdeksan Suomessa toimivaa pankkia. Valinta tehtiin yritysten koon ja markkinaosuuden perusteella. Tutkimukseen valittiin markkinaosuuksien mukaan kaksi suurta, yksi keskikokoinen sekä viisi pientä pankkia. Kriteerinä oli myös, että yrityksen on tullut raportoida vastuullisuudestaan jo vuodesta 2013 lähtien. Tutkimuskohteeksi valikoitui Nordea, OP Ryhmä, Danske Bank, Aktia, Handelsbanken, Ålandsbanken, Säästöpankkiryhmä sekä Oma Säästöpankki. Yrityskoon mukaan tutkittavat pankit voidaan jakaa tasan kahteen ryhmään: suuriin (Nordea, OP, Danske Bank ja Handelsbanken) sekä pieniin (Ålandsbanken, Aktia, Oma Säästöpankki ja Säästöpankkiryhmä). Aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että yrityksen koko on merkittävä tekijä, joka vaikuttaa raportoinnin toteutukseen, sillä perinteisesti suuret yritykset raportoivat yleisimmin vastuullisuudestaan. Suurilla yrityksillä, joilla on monia sidosryhmiä, on suurempi vaikutus yhteiskuntaan ja ympäristöön, ja sidosryhmien luomat paineet voivat vaikuttaa yrityksen vastuullisuusraportoinnin avoimuuteen. (Gamerschag et al. 2011; Chen & Bouvain 2009). Valittujen yritysten raportit ladattiin näiden internet-sivuilta.

Aineistoon valittujen pankkien markkinaosuudet olivat vuonna 2018 yhteensä 84,9 prosenttia lainoissa asiakkaille sekä 89,8 prosenttia talletuksissa. Suomen suurin pankkiryhmä markkinaosuuksilla mitattuna vuoden 2018 lopussa oli OP Ryhmä, joka kuuluu Euroopan keskuspankin (EKP) suoraan valvontaan. OP Ryhmän markkinaosuus oli 38-40 prosenttia niin talletuksissa, asuntolainoissa kuin yrityslainoissa. Toiseksi suurin pankkikonserni vuoden 2018 lopussa oli Nordea-konserni, ja sen markkinaosuudet olivat 27-30 %. Nämä kaksi toimijaa hallitsevat markkinoita. Danske Bankin markkinaosuudet olivat 9,5 ja 12,2 prosenttia, Handelsbankenin 5,7 ja 2,9 prosenttia, Säästöpankkiryhmän 3,6 ja 4,1 prosenttia ja Ålandsbankenin 1,1 ja 1,4 prosenttia. Aktian markkinaosuus molemmissa toiminnoissa oli 2,6 prosenttia ja Oma Säästöpankin osuus oli 1,1 prosenttia. Luottolaitosten markkinaosuudet ovat vaihdelleet vain vähän viime vuosina. (Finanssiala Pankkivuosi 2018). Kuvissa 5 ja 6 on esitetty tutkimusaineistoon valittujen pankkien markkinaosuudet lainoissa ja talletuksissa vuonna 2018.

Kuva 5 Pankkien markkinaosuudet vuonna 2018 lainoissa (Finanssiala Pankkivuosi 2018)

Kuva 6 Pankkien markkinaosuudet vuonna 2018 talletuksissa (Finanssiala Pankkivuosi 2018)

Seuraavassa taulukossa 1 on esitelty tutkimuksen kohdeyritykset liiketuloksen ja henkilöstöluvumäärän mukaan. Luvut on poimittu yritysten vuosikertomuksista, ja ne kuvaavat koko konsernia. Tämän vuoksi Nordean, Danske Bankin ja Handelsbankenin luvut näyttävät todella suurilta, kun niissä on mukana muutkin maat kuin Suomi. Tästäkin huolimatta luvuista näkee saman kuin aiemmin mainituista markkinaosuuksista: OP ja Nordea edustavat tässä tutkimuksessa suuria pankkeja, kun taas Aktia, Säästöpankkiryhmä, Oma Säästöpankki ja Ålansbanken ovat pieniä toimijoita. Handelsbanken ja Danske Bank ovat suuria pohjoismaisia toimijoita, vaikka näiden markkinaosuudet ovat Suomessa pienet verrattuna OP Ryhmään ja Nordeaan. Täten ne luokitellaan myös suuriksi toimijoiksi tässä tutkimuksessa.

Taulukko 1 Kohdeyritykset liitetuloksen ja henkilöstöluvumäärän mukaan (konserni)

Yritys	Liiketulos 2013 (milj. euroa)	Liiketulos 2018 (milj. euroa)	Henkilöstö 2013	Henkilöstö 2018
OP	673	794	11983	12066
Nordea	4116	3953	29429	28990
Aktia	65,4	65,4	1114	886
Ålandsbanken	10,4	29	661	780
Danske Bank	n. 953	n. 2010	19122	20683
Handelsbanken	n.1378	n.1673	11503	12307
Säästöpankkiryhmä	73,5	30,6	1160	1417
Oma Säästöpankki	3,5	20	82	288

Seuraavaksi kohdeyritykset on esitelty lyhyesti, ja esitelty niiden suhtautumista yritys vastuuseen ja siitä raportoimiseen.

OP Ryhmä

OP Ryhmä oli vuonna 2018 Suomen suurin finanssiryhmä. Ryhmän muodostavat itsenäiset osuuspankit sekä niiden omistama keskusyhteisö OP Osuuskunta tytär- ja lähiyhteisöineen. Pankeilla on noin 1,9 miljoonaa omistaja-asiakasta, jotka sitä kautta omistavat koko ryhmän. Ryhmän liiketoiminta on jaettu kolmeen liiketoiminta-alueeseen, jotka ovat pankkitoiminnan henkilö- ja pk-yritysasiakkaat, pankkitoiminnan yritys- ja instituutioasiakkaat sekä vakuutusasiakkaat. (OP Ryhmä 2019).

OP Ryhmän mukaan vastuullisuus on tiivis osa sen liiketoimintaa ja strategiaa. Vastuullisuuden perusta rakentuu yhtiön perustehtävään ja yhteisiin arvoihin, joita asiakasomisteinen liiketoimintamalli tukee. Liiketoiminnan tavoitteena on, että se edistää asiakkaiden ja toimintaympäristön hyvinvointia. Yhteisöllisyys ja osuustoiminnallisuus ohjaa ryhmää toimimaan esimerkkinä muille. Yhtiö mainitsee kehittävänsä tuotteita ja palveluita, jotka kannustavat asiakkaita vastuulliseen ja ympäristöstävälliseen toimintaan. OP mainitsee tavoitteekseen olla vastuullisuuden edelläkävijä toimialallaan. (OP Ryhmä 2019).

Nordea

Nordea on Pohjoismaiden suurin pankki, ja myös Euroopan mittakaavalla yksi suurimmista. Pankilla on kolme tehtävää: säästöjen muuttaminen rahoitukseksi, hallita luottoriskejä ja muita talouden riskejä sekä mahdollistaa maksujen ja muiden rahoitustransaktioiden tapahtuminen tehokkaasti ja turvallisesti. Taloudellisen vakauden perustana on luotto rahoitussektoriin, ja Nordea pyrkii takaamaan vakauden toteutumista osana yritysvastuutansa. Lokakuussa 2018 pankki siirsi pääkonttorinsa Tukholmasta Helsinkiin, jolloin se siirtyi myös osaksi Euroopan pankkiunionia. Pankin osakkeet on listattu Helsingin, Tukholman ja Kööpenhaminan pörseissä. (Nordea 2019).

Nordea valittiin vuonna 2018 maailman sadan vastuullisimman yrityksen joukkoon Corporate Knights:n listauksessa. Nordean mukaan vastuullisuudesta on tullut perusta kestäväälle liiketoiminnalle. Kaikki perustuu luottamukseen ja kykyyn tarjota pitkäjänteistä arvoa osakkeenomistajille. Pankin tavoitteena on saavuttaa johtoasema vastuullisen rahoituksen alalla. (Nordea 2019).

Handelsbanken

Handelsbanken on perustettu vuonna 1871 ja sillä on vahva konttoriverkosto sen kotimarkkinoilla Ruotsissa, Iso-Britanniassa, Tanskassa, Suomessa, Norjassa ja Alankomaissa. Pankin toimintoja ei ole keskitetty, vaan jokaisella sivuliikkeellä on vahva päätäntävalta. Handelsbanken on halunnut säilyttää tämän ryhmärakenteen, jotta päätöksenteko pysyisi nopeana ja lähellä asiakasta. (Handelsbanken 2019).

Handelsbanken mainitsee, että vastuullisuus ja pitkäjänteisyys ovat keskeisiä arvoja, jotka ovat ohjanneet sen toimintaa jo vuosikymmenien ajan. Vahvat ja kestävät liikesuhteet, matala riskinottohalukkuus ja kustannustietoisuus ovat sen liiketoiminnan kulmakivet. Yhtiö mainitsee, että vakaana pankkina se voi edistää yhteiskunnan myönteistä kehitystä. (Handelsbanken 2019).

Danske Bank

Danske Bank on pohjoismainen pankki, joka saapui Suomeen Sampo pankin oston myötä vuonna 2006. Yhtiön osakkeet on listattu Kööpenhaminan pörssissä ja se on mukana myös OMX C25 indeksiä. Danske Bank raportoi vastuullisuudestaan

konsernitasolla. Pankki mainitsee vuoden 2018 yritysraportissaan, että läpinäkyvyys ja aktiivinen vuorovaikutus sidosryhmien kanssa on tärkeää sen toiminnalle, ja että pankki haluaa olla aktiivisessa roolissa kestävämmän tulevaisuuden rakentamisessa. Danske Bankin visiona on, että se tunnettaisiin luotettavimpana rahoitusalan kumppanina. (Danske Bank 2019).

Säästöpankkiryhmä

Säästöpankkiryhmä on Suomen vanhin pankkiryhmä, joka koostuu Säästöpankkien yhteenliittymän muodostaneista 23 Säästöpankista, keskusyhteisönä toimivasta Säästöpankkiliitosta sekä pankkien yhdessä omistamista tytär- ja osakkuusyhtiöistä. Ryhmällä on noin 0,5 miljoonaa asiakasta. Säästöpankit ovat itsenäisiä alueellisia ja paikallisia pankkeja, ja yhdessä ne muodostavat valtakunnallisen pankkiryhmän. Säästöpankkiryhmän mukaan sen jäsenpankkien perustehtävä on edistää säästäväisyyttä ja asiakkaiden taloudellista hyvinvointia lähellä asiakasta. Ryhmän arvot ovat asiakaslähtöisyys, yhteistyö, vastuullisuus ja tuloksellisuus. Säästöpankit keskittyvät vähittäispankkitoimintaan. Säästöpankkiryhmän vuosikertomuksessa mainitaan, että vastuullisuus on olennainen osa sen strategiaa ja liiketoimintamallia, sillä ryhmän missio on tukea paikallisyhteisöjä ei-voittoa tuottavalta pohjalta. (Säästöpankkiryhmä 2019).

Oma Säästöpankki (OmaSp)

Nimestään huolimatta Oma Säästöpankki ei kuulu edellä mainittuun Säästöpankkiryhmään, vaan se on itsenäinen toimija. OmaSp on vähittäispankki ja se tarjoaa yli 136 000 asiakkaalleen monipuolisia palveluja oman taseensa kautta, osittain omistamiensa yhtiöiden kautta ja välittäen yhteistyökumppaneiden palveluja. Asiakkaista noin 80 % on henkilöasiakkaita ja loput 20 % yritysasiakkaita. OmaSp harjoittaa myös kiinnitysluottotoimintaa. Se on vuosien 2012-2016 aikana kasvanut valtakunnalliseksi pankiksi. OmaSp listautui Nasdaq Helsingin pörssilistalle 30.11.2018. Pankki mainitsee vuosikertomuksessaan, että yhteiskuntavastuu on pankin toiminnan keskiössä. (OmaSp 2019).

Aktia

Aktia on suomalainen pankki, joka tarjoaa pankki-, varainhoito- ja henkilövakuutuspalveluja. Yhtiön toiminta keskittyy Suomen rannikkoalueille ja

sisämaan kasvukeskuksiin. Vuonna 2017 uudistetussa strategiassa keskeistä on tarjota paras varainhoidon ja rahoituksen palvelukokemus asiakkaille. Tämän lisäksi palvelumallien kehittäminen ja digitaalisten palveluiden hyödyntäminen on olennainen osa strategiaa. Aktian osake on noteerattu Nasdaq Helsingin arvopaperipörssissä (Aktia 2019).

Aktia myös korostaa, että se haluaa vahvistaa yhtiön roolia asiantuntijaorganisaationa. Henkilöstön osaaminen, kehittyminen ja yhteistyö ovat suuressa roolissa toimintamallissa. Lisäksi pankki haluaa tukea henkilöstöä osaamisen kehittämisessä ja kannustaa heitä tarttumaan uusiin mahdollisuuksiin. Aktia on määrittänyt yritys vastuulleen kolme tavoitetta: olla vakavarainen ja luotettava, olla kumppani taloudelliseen hyvinvointiin sekä saavuttaa asema toimialan halutuimpana työpaikkana. (Aktia 2019).

Ålansbanken

Ålansbanken toimii kolmella alueella: Ahvenanmaalla, Suomessa ja Ruotsissa. Ahvenanmaalla se tarjoaa palveluita kaikille, kun taas Suomessa ja Ruotsissa se on keskittynyt tarjoamaan palveluja yrittäjille, varakkaille perheille ja yksityishenkilöille. Sillä on kaksi palvelukonseptia: private banking ja premium banking. Yhtiö tarjoaa myös varainhoitopalveluja instituutionaalisille sijoittajille. Pankin osake on noteerattu Nasdaq Helsingin arvopaperipörssissä vuodesta 1942 lähtien. Ålansbanken on keskittynyt vastuullisuuden saralla neljään osa-alueeseen: vastuullinen sijoittaminen, vastuullinen luotonanto, sosiaalinen vastuu sekä ympäristövastuu. (Ålansbanken 2019).

4.2 Tutkimusviitekehyksen rakentaminen

Tutkimuksen analysointiviitekehys muodostettiin GRI-viitekehyksen eri vastuun osa-alueiden toimintamittareiden perusteella niin, että ensin valittiin kunkin vastuun osa-alueen pääkategoriat GRI-ohjeiston pohjalta. Pääkategoriat valittiin sen mukaan, että ne olisivat olennaisia aihealueita valitulle toimialalle. Näin ollen sosiaalinen vastuu nousi suurimpaan rooliin tässä valinnassa. Pääkategorioiden valinnan jälkeen näille

luotiin alakategoriat GRI-viitekehykseen liittyvien yksityiskohtaisten mittareiden pohjalta. Lisäksi GRI:n toimialakohtaisesta ohjeistuksesta poimittiin olennaiset osat erikseen omaksi kokonaisuudekseen. Vaikka GRI olikin vahvasti pohjana rakennetulle analysointiviitekehyselle, se muokattiin kuitenkin sellaiseen muotoon, että myös sellaisten raporttien analysointi on mahdollista, joissa ei ole käytetty GRI-viitekehystä. Valittujen yritysten raportteja analysoitiin sen mukaan, kuinka kattavasti ne raportoivat vastuustaan määritelyihin alakategorioihin liittyen. Kattavuuden arvioinnissa käytettiin kolmea raportointiluokitusta: yritys ei raportoi aiheesta lainkaan (1), yritys raportoi keskinkertaisesti (2) tai yritys raportoi kattavasti (3). Keskinkertaisen ja kattavan raportoinnin ero määriteltiin siihen, että mikäli yritys kuvaa toimiaan kyseisellä osa-alueella monipuolisesti ja esittää aiheesta käytännön esimerkkejä tai kuvaavia laskelmia, taso määritellään kattavaksi. Muussa tapauksessa raportoinnin taso on keskinkertainen.

Tutkimusviitekehyksessä sosiaalinen vastuu jakautuu GRI:n mukaisesti neljään eri kokonaisuuteen: työvoima ja työolosuhteet, ihmisoikeudet, yhteiskunta ja tuotevastuu. Viitekehykseen on vielä muodostettu 11 kategoriaa näiden aiheiden alle. Alla olevassa taulukossa 2 on tutkimusviitekehys sosiaalisen vastuun osalta. Toimialan kannalta epäolennaiset indikaattorit jätettiin pois. Taloudellisen vastuun, ympäristövastuun ja toimialakohtaisten vastuualueiden osalta tutkimusviitekehys rakennettiin samalla logiikalla.

Taulukko 2. Sosiaalisen vastuun tutkimusviitekehys. Määritelty GRI-ohjeiston pohjalta.

Sosiaalinen vastuu	
Raportointialue	Työvoima ja työolosuhteet
Kategoria 1	Palkkauskäytännöt, henkilöstön vaihtuvuus
Kategoria 2	Terveys ja turvallisuus
Kategoria 3	Koulutus ja perehdytys
Kategoria 4	Tasa-arvo ja monimuotoisuus
Kategoria 5	Toimittajien sosiaalisen vastuun arviointi
Raportointialue	Ihmisoikeudet
Kategoria 6	Ihmisoikeuksien toteutuminen
Kategoria 7	Syrjinnän kieltö
Raportointialue	Yhteiskunta
Kategoria 8	Korruption vastaisuus
Kategoria 9	Kilpailun suosiminen
Kategoria 10	Säännösten ja lakien noudattaminen
Raportointialue	Tuotevastuu
Kategoria 11	Asiakkaiden yksityisyyden turvaaminen

Taloudellisen vastuun osalta tutkimuksessa käytetty analysointiviitekehys muodostuu yhdestä raportointiteemasta, joka on taloudelliset tulokset. Tämän alueen alle on muodostettu GRI standardien avulla neljä kategoriaa pääindikaattoreihin perustuen. Tähän kuuluvat toiminnan välittömän lisäarvon jakautuminen, ilmaston muutoksen taloudelliset vaikutukset ja riskit, eläketurvan kattavuus sekä saatujen valtionavustusten määrä.

Taulukko 3. Taloudellisen vastuun analysointiviitekehys (mukaillen GRI)

Taloudellinen vastuu	
Raportointialue	Taloudelliset tulokset
Kategoria 1	Toiminnan välittömän lisäarvon jakautuminen
Kategoria 2	Ilmaston muutoksen taloudelliset vaikutukset ja riskit
Kategoria 3	Eläketurva
Kategoria 4	Saatujen valtionavustusten/annettujen poliittisten lahjoitusten määrä

Ympäristövastuu jakautuu kolmeen eri osa-alueeseen tutkimusviitekehyksessä. Näitä ovat resurssien käyttö, luonnon monimuotoisuus ja saastuttaminen. Alla taulukossa 4 on GRI-ohjeiston pohjalta luotu viitekehys.

Taulukko 4. Ympäristövastuun viitekehys (mukaillen GRI)

Ympäristövastuu	
Raportointialue	Resurssien käyttö
Kategoria 1	Käytetyt materiaalit
Kategoria 2	Käytetyn energian määrä ja energian käytön vähenemät
Raportointialue	Luonnon monimuotoisuus
Kategoria 3	Toiminta luonnonsuojelu- ja muilla alueilla
Raportointialue	Saastuttaminen
Kategoria 4	Toiminnan aiheuttamat suorat ja epäsuorat kasvihuonepäästöt
Kategoria 5	Jätteiden käsittely ja kierrätys
Kategoria 6	Saavutetut vähenemät saastuttamisessa / työmatkustaminen

Lisäksi GRI:n toimialakohtaisesta ohjeituksesta koottiin viiden kohdan lista, joka koettiin tärkeäksi arvioitaessa pankkien vastuullisuutta. Alla olevassa taulukossa 5 esitellään GRI G4 Financial Services-ohjeista koottu viitekehys.

Taulukko 5. Rahoituspalveluiden alakohtainen viitekehys muodostettuna GRI:n pohjalta

Alakohtaiset lisäykset	
Kategoria 1	Finanssilukutaidon parantaminen
Kategoria 2	Finanssipalveluiden saatavuus haja-asutusalueilla
Kategoria 3	Aloitteet, jotka tukevat vajaakykyisten henkilöiden mahdollisuutta käyttää finanssipalveluita
Kategoria 4	Sijoituskohteiden positiivinen tai negatiivinen arvottaminen
Kategoria 5	Vuorovaikutus ympäristö- ja sosiaalisissa kysymyksissä sijoituskohteena olevien yritysten kanssa

4.3 Tulokset

Tässä kappaleessa esitellään tutkimuskysymysten kannalta merkittävät tulokset. Analysointi aloitettiin sillä, että käytiin läpi mitkä yritykset julkaisevat erillisen vastuullisuusraportit, ja kuinka suuri osa raportoi aiheesta vuosikertomuksen yhteydessä. Seuraavaksi selvitettiin, käyttivätkö yritykset GRI-viitekehystä vastuullisuusraportointinsa tukena. Nämä tulokset on esitetty luvussa 4.3.1. Tämän jälkeen tutkittiin edellisessä kappaleessa esitellyn analysointiviitekehysten avulla, miten tutkimuksen kohteena olevat yritykset ovat raportoineet taloudellisesta, sosiaalisesta ja ympäristövastuusta sekä alakohtaisista teemoista vuosina 2013 ja 2018. Vertailemalla vuosia keskenään pyrittiin löytämään merkittävimmät muutokset raportointikäytännöissä ja painopistealueissa.

Kohdeyritysten raportointikeinoissa on ollut eroja. Osa on raportoinut tiedoista erillisellä raportilla, kun taas osa on raportoinut osana vuosikertomusta. Taulukossa 6 on koottu yhteen, miten kohdeyritykset ovat raportoineet vastuullisuudestaan ja onko raportteja varmennettu. OP Ryhmä, Nordea ja Danske Bank ovat julkaisseet molempina vuosina erillisen yritysraportin. Nordean, Handelsbankenin ja Danske Bankin raportit on molempina vuosina varmennettu tilintarkastusyhteisön toimesta. Nordean osalta tilintarkastusyhteisön vaihtuminen on koskenut myöskin tilinpäätöstä pakollisen rotaation vuoksi, joten yhtiö ei ole vaihtanut pelkästään yritysraportin varmentajaa. OP Ryhmä ei varmentanut vuoden 2013 raporttiaan, mutta vuoden 2018 varmennuksen on suorittanut tilintarkastusyhteisö KPMG. Aktia on vuonna 2013 laatinut erillisen yritysraportin, mutta sen jälkeen se on siirtynyt raportoimaan vastuullisuustoimistaan osana vuosikertomusta. Ålandsbanken on raportoinut yritysraporttinsa molempina vuosina osana vuosikertomusta. Näissä tapauksissa, kun tiedot on raportoitu osana vuosikertomusta, niitä ei ole varmennettu ulkopuolisen toimijan puolesta. Tilintarkastuskertomus koskee pelkästään tilinpäätöstä, johon kuuluu konsernin tase, tuloslaskelma, laaja tuloslaskelma, laskelma pääoman muutoksista, rahavirtalaskelma ja liitetiedot, mukaan lukien yhteenveto merkittävimmistä tilinpäätöksen laatimisperiaatteista, sekä emoyhtiön tase, tuloslaskelma, rahoituslaskelma ja liitetiedot. Tästä poikkeuksen muodostaa Handelsbankenin vuoden 2013 raportti: yritysraporttiedot on raportoitu osana vuosikertomusta, ja osasta yritysraportin alueesta on annettu erillinen

varmennuskertomus KPMG:n toimesta. Varmennuslausunnossa on määritelty tarkasti, mitä osaa varmennus koskee.

Taulukko 6 Yritysvastuuraportoinnin tapa kohdeyrityksissä

Yritys	Vuosi 2013	Varmennus	Vuosi 2018	Varmennus
OP	Yritysvastuuraportti	Ei	Yritysvastuuraportti	Kyllä (KPMG)
Nordea	Yritysvastuuraportti	Kyllä (KPMG)	Yritysvastuuraportti	Kyllä (PwC)
Aktia	Yritysvastuuraportti	Ei	Osana vuosikertomusta	Ei
Ålandsbanken	Osana vuosikertomusta	Ei	Osana vuosikertomusta	Ei
Danske Bank	Yritysvastuuraportti	Kyllä (PwC)	Yritysvastuuraportti	Kyllä (Deloitte)
Handelsbanken	Osana vuosikertomusta	Kyllä (KPMG)	Yritysvastuuraportti	Kyllä (EY & PwC)
Säästöpankkiryhmä	Osana vuosikertomusta	Ei	Yritysvastuuraportti	Ei
Oma Säästöpankki	Osana vuosikertomusta	Ei	Osana vuosikertomusta	Ei

4.3.1 GRI-viitekehyksen käyttö

Vastuullisuusraportoinnin analysoinnin alkuvaiheessa selvitettiin, kuinka yleistä GRI-ohjeiston käyttö on tutkittavien yritysten keskuudessa. Taulukkoon 7 on koottu kohdeyritysten käyttämät raportointiviitekehykset vertailuvuosina. Tutkittavista yrityksistä Ålandsbanken ja Oma Säästöpankki eivät raportoi vastuullisuudestaan GRI-ohjeiston mukaan kumpanakaan vertailuvuotena. Tämä on linjassa sen kanssa, että GRI ei välttämättä ole paras vaihtoehto pienemmille toimijoille. Vuonna 2013 OP ja Danske Bank olivat siirtyneet käyttämään jo päivitettyä G4-ohjeistusta, kun taas Aktia, Handelsbanken ja Nordea käyttivät vielä G3-versiota. Vuonna 2018 Aktia, Handelsbanken ja Nordea raportoivat GRI core-vaihtoehdon mukaan, ja Nordean

vastuullisuusraportissa oli myös maininta, että se on raportoinut G4 Financial Services Sector Disclosures -ohjeiden mukaan soveltuvin osin. OP Ryhmän vuoden 2018 raportista puuttui maininta, oliko se käyttänyt raportoinnissa core vai comprehensive -laajuutta, mutta raportti oli selvästi tehty core-laajuuden mukaan.

Säästöpankkiryhmän vuoden 2018 vastuullisuusraportti oli toinen erillinen vastuullisuusraportti, jonka pankki julkaisi. Raportissa mainitaan, että pankki viittaa GRI-ohjeistoon, ja lähivuosina heidän tavoitteenaan on kehittää vastuullisuusraportointia vastaamaan laajuudeltaan GRI standardien perustasoa (core).

Taulukko 7. Pankkien käyttämät GRI-ohjeistot vuosina 2013 ja 2018

Yhtiö	2013	2018
OP	G4	GRI
Nordea	G3	GRI (core)
Aktia	G3	GRI (core)
Ålandsbanken	-	-
Danske Bank	G4	-
Handelsbanken	G3	GRI (core)
Säästöpankkiryhmä	-	GRI (referenced)
Oma Säästöpankki	-	-

4.3.2 Sosiaalinen vastuu

Ensimmäinen tutkimuksessa analysoitu osa-alue yritys vastuun alalta on sosiaalinen vastuu. Sosiaalinen vastuun osa-alue on jaettu neljään eri kokonaisuuteen: työvoima ja työolosuhteet, ihmisoikeudet, yhteiskunta ja tuotevastuu. Näiden teemojen alle on muodostettu 11 kategoriaa, jotka on esitelty kappaleessa 4.2.

Vuosi 2013

Sosiaalisen vastuun alueelta vuonna 2013 parhaiten oli raportoitu työvoiman ja työolosuhteiden tietoja (taulukko 8). Henkilöstöä kuvattiin vaihtelevasti tunnusluvuin ja sanallisesti. Henkilöstön lukumäärän lisäksi oli kerrottu muun muassa henkilöstön

sukupuolijakauma sekä vaihtuvuusprosentti. Lähes kaikki tutkittavat pankit raportoivat työvoiman terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä tietoja. Kokonaisuudessaan suuret toimijat OP Ryhmä, Nordea, Danske Bank ja Handelsbanken erottuivat edukseen työvoimaan ja työolosuhteisiin liittyvien tietojen raportoinnin alalla. Kaikki olivat raportoineet kaikista tutkimusviitekehysten kategorioista. Kattavimmin ne olivat esitelleet tietoja palkkauskäytännöistä, henkilöstön vaihtuvuudesta ja toimittajien sosiaalisen vastuun arvioinnista. Pienet toimijat Aktia, Ålandsbanken, Säästöpankkiryhmä ja Oma Säästöpankki eivät raportoineet toimittajien sosiaalisen vastuun arvioinnista lainkaan. Pankkien toimittajamäärä on toki rajallinen ja niiden merkitys on pienempi kuin esimerkiksi valmistusteollisuudessa toimivilla yrityksillä, mutta sosiaalisen vastuun arviointi tuo syvällisyyttä raportointiin ja tekee lukijalle selväksi sen, että pankki on huomionut nämä asiat vastuullisuustoimissaan.

Ihmisoikeuksien toteuttamisesta ja syrjinnän kiellosta on vuonna 2013 raportoitu vielä heikosti. OP Ryhmä ja Handelsbanken ovat maininneet nämä molemmat asiat raportissaan. Danske Bank oli raportoinut ihmisoikeuksien toteutumisesta todella kattavasti ja havainnollistavasti, mutta syrjinnän kielloa ei mainittu lainkaan. Toki ihmisoikeuksien toteutuminen ja syrjinnän kiello ovat lähellä toisiaan, mutta selkeyden vuoksi syrjinnän kiello olisi hyvä mainita myös erikseen.

Yhteiskunnan ja tuotevastuun raportointialueista on raportoitu vaihtelevasti. Kattavimmin näihin kuuluvista kategorioista on raportoitu korruption vastaisuudesta sekä säännösten ja lakien noudattamisesta. Pankkitoiminta on säänneltyä, ja esimerkiksi rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estäminen on finanssialalla toimivien tahojen lakiin perustuva velvoite. Silti osa pankeista ei ollut maininnut säännösten ja lakien noudattamista raporteissaan. Heikoiten kohdepankit raportoivat kilpailun suosimisesta: pelkästään OP Ryhmällä oli tästä maininta raportissaan. Pankki oli määritellyt kilpailun rajoitukset olennaiseksi näkökohdaksi, ja maininnut, että vuonna 2013 ei ollut tapahtumia, joka liittyvät kilpailuoikeudellisten säännösten rikkomiseen tai määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön liittyviin oikeustoimiin. Suomessa pankkiala on melko keskittynyttä, ja alaa hallitsee markkinaosuuksilla mitattuna Nordea ja OP. Täten reilun kilpailun korostaminen olisi hyvä aihealue vastuullisuusraporttiin, jotta ei syntyisi ajatusta, että pankkialalla ei vallitse terve kilpailutilanne. Toinen heikosti raportoitu osa-alue oli yksityisyyden suojaaminen. Pelkästään OP, Nordea ja Aktia

olivat käsitelleet aihetta kesinkertaisesti raporteissaan. Vuonna 2013 tätä ei ole vielä osattu lukea yhdeksi tärkeäksi aiheeksi vastuullisuusraportoinnissa.

Taulukko 8 Sosiaalisen vastuun raportointi kohdeyrityksissä vuonna 2013.

Vuosi 2013	Työvoima ja työolosuhteet					Ihmisoikeudet		Yhteiskunta			Tuotevastuu
	Palkkausikäytännöt ja henk.vaihtuvuus	Terveys ja turvallisuus	Koulutus ja perehdytys	Tasa-arvo	Toimittajien sos.vastuun arviointi	Ihmisoikeuksien toteutuminen	Syrjintä	Korruption vastaisuus	Kilpailun suosiminen	Säännösten ja lakien noudattaminen	Yksityisyyden turvaaminen
OP Ryhmä	3	2	3	2	3	2	2	3	2	2	2
Nordea	3	3	2	2	3	2	1	3	1	2	2
Danske Bank	3	3	2	3	3	3	1	3	1	2	1
Handelsbanken	3	2	2	3	2	2	2	2	1	2	1
Aktia	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	2
Ålandsbanken	1	2	1	2	1	1	1	2	1	2	1
Säästöpankkiryhmä	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1
Oma Säästöpankki	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

1	Ei raportoi aiheesta
2	Raportoi kesinkertaisesti
3	Raportoi kattavasti

Erityisesti Danske Bankin vuoden 2013 yritys vastuuraportti oli jo hyvin kattava. Raportti käsittelee koko konsernin vastuullisuustoimia. Raportin laadukkuuteen vaikutti se, että pankki on raportoinut vastuullisuustoimistaan jo useamman vuoden. Tanskan lainsäädäntö on edellyttänyt maan 1100 suurinta yritystä raportoimaan vastuullisuudestaan jo vuodesta 2009 lähtien, mutta Danske Bank on raportoinut yritys vastuusta jo vuodesta 2006 lähtien (Danske Bank 2019).

Toimittajien sosiaalisen vastuun arvioinnista oli raportoitu kattavasti suurten pankkien osalta. OP, Nordea ja Danske Bank olivat arvioineet toimittajien sosiaalista vastuullisuutta, mutta esimerkiksi Handelsbanken oli arvioinut aihetta ympäristövastuun näkökulmasta sosiaalisen vastuun sijaan. Pankki mainitsi myös esimerkkinä, että varmistaakseen toimittajien vastuullisuuden ja laadun, se on kehittänyt tarkistuslistan ostopäätösten teon tueksi. Vuonna 2013 listan toimivuudesta ei tosin ollut vielä esimerkkejä, sillä se oli tulossa käyttöön vasta vuonna 2014.

Vaikka OP, Nordea, Danske Bank, Handelsbanken ja Aktia käyttivät raportoinnissaan GRI-ohjeistoa vuonna 2013, niiden toteutus oli hyvin erilainen. Aktia laati erillisen yritys vastuuraportin vuonna 2013 ja käytti apunaan G3-ohjeistoa. Tästä huolimatta raportin sisältö jäi melko suppeaksi, ja yhtiö esitteli raportissaan pääasiassa henkilöstöön ja työolosuhteisiin liittyviä tietoja. Ålandsbanken raportoi yritys vastuutietojaan vuosikertomuksen osana. Vuosikertomuksen varsinainen

kestävää kehitystä esittelevä osa oli vain yhden sivun mittainen, mutta vastuullisuusteemoja oli esitetty myös muualla kertomuksessa. Tästä huolimatta pankin yritysraportoinnin kattavuus oli lähes samalla tasolla kuin Aktian. Oma Säästöpankki raportoi vastuullisuudesta vuosikertomuksen osana. Pankin raportointi vastuullisuudesta vuoden 2013 osalta oli hyvin suppeaa. Vuosikertomuksessa mainittiin, että pankille on tärkeää kantaa omalta osaltaan vastuunsa ympäröivästä yhteiskunnasta ja että se huolehtii työnantajavelvoitteidensa noudattamisesta. Yhtiön palkkauskäytännöt oli esitelty hyvin lyhyesti. Numeerisena tietona oli mainittu, kuinka paljon pankki maksoi yhteisöjen tuloveroa tilikauden aikana. Näin ollen konkreettiset esimerkit jäivät kokonaan puuttumaan. Säästöpankkiryhmä raportoi myöskin yritys vastuustaan hyvin suppeasti vuosikertomuksen osana. Tutkimusviitekehykseen kuuluvista aiheista raportoitiin pelkästään henkilöstön koulutukseen ja perehdytykseen liittyviä tietoja. Tutkittavista pankeista OP Ryhmä oli ainoa, joka oli käsitellyt kaikkia tutkimusviitekehyksen osa-alueita edes jollain tasolla vuonna 2013.

Vuosi 2018

Vastuullisuusraportit olivat vuonna 2018 sisällöltään kattavampia sosiaalisen vastuun teemojen osalta. Varsinkin työvoimaan ja työolosuhteisiin liittyvistä asioista oli raportoitu todella hyvin, ja erityisesti pienet pankit olivat parantaneet tämän aiheen raportointia huomattavasti. Taulukossa 9 on esitelty kohdepankkien raportointitaso tutkimusviitekehyksen mukaan. Jokainen tutkimuksen pankki raportoi palkkauskäytännöistä/henkilöstön vaihtuvuudesta sekä henkilöstön koulutuksesta ja perehdytyksestä. Pankit korostivat sitä, että haluavat tarjota henkilöstölleen mielenkiintoisen työpaikan, jossa on mahdollista kehittää itseään jatkuvasti ja oppia uutta.

Tasa-arvosta, ja sen toteutumisesta oli raportoitu myös pääosin todella hyvin. Pelkästään Oma Säästöpankki ei maininnut tästä mitään raportissaan. Pankit olivat lisänneet raportteihin numeerista dataa muun muassa henkilöstön ja johtoryhmän sukupuolijakaumasta. On kuitenkin hyvä muistaa, että tasa-arvo ei koske pelkästään sukupuolten välistä yhdenarvoisuutta.

Taulukko 9. Sosiaalisen vastuun raportointi kohdeyrityksissä vuonna 2018

Vuosi 2018	Työvoima ja työolosuhteet					Ihmisoikeudet		Yhteiskunta			Tuotevastuu
	Palkkauskäytännöt ja henk.vaihtuvuus	Terveys ja turvallisuus	Koulutus ja perehdytys	Tasa-arvo	Toimittajien sos.vastuun arviointi	Ihmisoikeuksien toteutuminen	Syrjintä	Korruption vastaisuus	Kilpailun suosiminen	Säännösten ja lakien noudattaminen	Yksityisyyden turvaaminen
OP Ryhmä	3	3	3	3	3	2	3	3	2	3	3
Nordea	3	2	3	3	3	3	3	3	2	3	3
Danske Bank	2	3	3	3	3	3	3	3	1	3	2
Handelsbanken	3	3	3	3	3	3	3	3	1	3	2
Aktia	2	3	3	3	2	3	1	3	1	1	3
Ålandsbanken	3	2	2	3	2	1	1	1	1	2	1
Säästöpankkiryhmä	2	2	3	2	1	1	1	3	1	3	3
Oma Säästöpankki	2	1	3	1	1	1	1	1	1	2	1

1	Ei raportoi aiheesta
2	Raportoi kesinkertaisesti
3	Raportoi kattavasti

Korruption vastaisuudesta oli raportoitu todella kattavasti vuonna 2018. Vain Ålandsbanken ja Oma Säästöpankki eivät raportoineet aiheesta lainkaan. Suomessa korruptio ei ole onneksi laaja yhteiskunnallinen ongelma, mutta toiminnan ulottuessa ulkomaille, sitä voi tulla vastaan myös pankkialalla. Erityisesti Danske Bank oli kuvannut toimintaansa monipuolisesti korruption vastaisuuteen liittyen. Pankki kuvasi raportissaan, että se toimii kolmen periaatteen mukaan: pankki ei hyväksy lahjuksia missään muodossa, he eivät ota vastaan avustuksia, eivätkä anna tai ota vastaan arvoltaan tietyn rahasumman ylittäviä lahjoja. Arvokkaat lahjat voidaan hyväksyä vain tietyissä erityisissä tilanteissa, ja ne kirjataan rekisteriin. Pankki on määrittänyt tarkat ohjeistukset näihin erityistilanteisiin liittyen.

Edellä mainitun lisäksi Danske Bank oli käsitellyt säännösten ja lakien noudattamista erityisen monipuolisesti vuonna 2018. Tähän oli oletettavasti osasyynä se, että vuonna 2018 pankki sai paljon negatiivista julkisuutta, kun tuli ilmi, että sen Viron yksiköllä oli huomattavia puutteita governance ja kontrollijärjestelmissä. Pankin selvityksessä ilmeni, että sen kautta oli virrannut yli 200 miljardia euroa hämää rahaa vuosina 2007-2015. Danske Bank kuvaa yritysraportissaan muun muassa, kuinka sen rahanpesuasioiden kanssa työskentelevän yksikön henkilöstömäärää on kasvatettu, toimitusjohtaja vaihtui sekä hallinto- ja kontrollijärjestelmiä on kehitetty.

Yksityisyyden suojasta oli raportoitu kattavasti vuonna 2018. Asiakkaiden Internet- ja mobiilipankin käytön lisääntyminen on oletettavasti vaikuttanut tähän. Pankkien on taattava, että näiden palveluiden käyttö on turvallista, ja asiakkaiden tiedot turvassa. Pankit raportoivat, kuinka ne ovat kehittäneet varsinkin mobiilipankkia entistä käyttäjäystävällisempään suuntaan ja panostaneet tietoturvaan. Handelsbankenin

raportointi poikkesi muista, sillä se ei raportoinut aiheesta muuten, kuin mainitsemalla, että se sai 26 valitusta vuoden 2018 aikana asiakkaiden yksityisyyden turvaamiseen liittyen. Pankkien etäpalveluiden turvallisen toteutuksen lisäksi on hyvä muistaa, että asiakkaiden yksityisyys on turvattava myös konttoriasioinnissa. Konttorien palvelupisteet on rakennettava tavalla, että viereisestä huoneesta ei kuule mitään huoneessa puhutaan, ja että avoimissa palvelupisteissä asiakaspalvelijan näyttoa ei näe muut asiakkaat. Esimerkiksi puhelinneuvotteluissa asiakaspalvelijan on tunnistettava asiakas ennen kuin hänelle voidaan kertoa pankkisalaisuuteen kuuluvaa tietoa. Nämä asiat ovat arkipäivää pankeille, mutta ne eivät olleet kuvanneet näitä toimia vastuullisuusraporteissaan.

4.3.3 Taloudellinen vastuu

Taloudellisen vastuun osalta on käsitelty yhtä osa-aluetta: taloudellisia tuloksia. Tämän alle on määritelty neljä kategoriaa, jotka on esitelty kappaleessa 4.2.

Vuosi 2013

Taulukossa 10 on esitetty neljän taloudellisiin tuloksiin liittyvien kategorioiden raportointitasot vuonna 2013. Tutkimusviitekehykseen kuuluvista taloudellisen vastuun teemoista raportoivat parhaiten suuret toimijat OP, Nordea ja Handelsbanken. Ne olivat kuvanneet yritysvastuuraportissaan kattavasti toiminnan välittömän lisäarvon jakautumiseen ja ilmastonmuutoksen taloudellisiin vaikutuksiin ja riskeihin liittyviä tietoja (kategoriat 1 ja 2). Eläketurvasta oli (kategoria 3) raportoitu vuosikertomuksissa, ja OP:n ja Nordean osalta yritysvastuuraportissa oli viitattu vuosikertomukseen, ja kerrottu miltä sivuilta vuosikertomusta tiedot ovat löydettävissä. Handelsbanken ja Ålandsbanken raportoivat vastuullisuudesta osana vuosikertomusta, joten näin ollen eläketurvan kattavuuden tiedot löytyivät samasta raportista kuin sosiaalisen vastuun muut teemat. Aktia, Danske Bank, Säästöpankkiryhmä ja Oma Säästöpankki eivät maininneet eläketurva-asioita lainkaan raporteissaan.

Neljäs kategoria eli saatujen valtionavustusten ja poliittisten lahjoitusten määrä oli raportoitu vaihtelevasti. OP Ryhmä, Nordea ja Handelsbanken mainitsivat valtionavustusten määrät, mutta niillä ei ollut mainintaa annettujen poliittisten

avustusten määrästä. Muut pankit eivät maininneet näistä kumpaakaan raporteissaan. Nordea ja Handelsbanken raportoivat, että vuonna 2013 ne eivät saaneet valtioilta avustusta lainkaan, joten jos tilanne oli sama muiden pankkien osalta, tästä olisi voinut mainita samoin tavoin kuin Nordea ja Handelsbanken tekivät. Saadut valtionavustukset ja annetut poliittiset lahjoitukset olivat vuonna 2013 yksi osa GRI-ohjeistusta, jonka vuoksi edellä mainitut pankit olivat lisänneet tämän tiedon raporttiin, vaikkei ne olleet avustusta saaneet. Tämä tieto ei tosin ole pankkialalle juuri sen vuoksi olennainen, että ne harvemmin saavat tukea valtiolta, joten sen vuoksi olennaisuusarviossa tämä kohta voidaan kuitata helposti epäolennaiseksi.

Taulukko 10. Taloudellisen vastuun raportointi vuonna 2013

	Taloudelliset tulokset			
	Lisäarvon jakautuminen	Ilmastonmuutoksen taloudelliset vaikutukset	Eläketurva	Saatujen valtionavustusten määrä
Vuosi 2013				
OP Ryhmä	3	2	2	2
Nordea	3	2	2	2
Danske Bank	1	1	1	1
Handelsbanken	3	2	2	2
Aktia	2	1	1	1
Ålandsbanken	1	1	2	1
Säästöpankkiryhmä	1	1	1	1
Oma Säästöpankki	1	1	1	1

1	Ei raportoi aiheesta
2	Raportoi keskinkertaisesti
3	Raportoi kattavasti

Aktia raportoi tutkimusviitekehyksen kategorioista pelkästään toiminnan välittömän lisäarvon jakautumisesta. Aiheen raportointi jäi kuitenkin hieman pintapuoliseksi, eikä aiheesta raportoitu selkää numeerista dataa. Ålandsbankenin raportissa oli pelkästään mainita eläketurvasta, ja sekin vuosikertomuksen sisältöön liittyvänä osana, joten taloudellisen vastuun aiheet jäivät käsittelemättä vuonna 2013. Danske Bank, Säästöpankkiryhmä sekä Oma Säästöpankki eivät raportoineet lainkaan tutkimusviitekehyksen taloudellisen vastuun aiheista vuonna 2013.

Vuosi 2018

Taulukossa 11 on kuvattu kohdeyritysten taloudellisen raportoinnin sisältö tutkimusviitekehyksen mukaan vuonna 2018. Kaikki kohdeyritykset olivat tehneet muutoksia raportointiin verrattuna vuoteen 2013. OP Ryhmän ja Handelsbankenin raporteissa kaikki tutkimusviitekehyksen kategoriat taloudellisten tulosten raportointiin liittyen tulivat käsitellyksi. Erityisen kattavasti molemmat olivat raportoineet toiminnan välittömän lisäarvon jakautumisesta ja ilmaston muutoksen taloudellisista vaikutuksista ja riskeistä (kategoriat 1 ja 2).

Taulukko 11. Taloudellisen vastuun raportointi kohdeyrityksissä vuonna 2018.

Vuosi 2018	Taloudelliset tulokset			
	Lisäarvon jakautuminen	Ilmastonmuutoksen taloudelliset vaikutukset	Eläketurva	Saatujen valtionavustusten määrä
OP Ryhmä	3	3	2	2
Nordea	1	3	1	1
Danske Bank	1	2	1	1
Handelsbanken	3	3	3	2
Aktia	2	1	2	1
Ålandsbanken	3	2	2	1
Säästöpankkiryhmä	2	2	1	1
Oma Säästöpankki	1	1	2	1

1	Ei raportoi aiheesta
2	Raportoi keskinkertaisesti
3	Raportoi kattavasti

Yhtiöiden vastuullisuuden olennaisuusanalyysien kehittyminen näkyi selkeästi Nordean yritys vastuun raportoinnissa vuonna 2018. Yhtiö vastuullisuusraportissa käsiteltiin pelkästään yhtä tutkimusviitekehykseen kuuluvaa aluetta, joka oli ilmaston muutoksen taloudelliset vaikutukset ja riskit. Kokonaisuudessaan Nordean vastuullisuusraportti oli kuitenkin kattava taloudellisen vastuun osalta, mutta yhtiön olennaisuusarvion mukaan tutkimusviitekehyksen muut kategoriat eivät enää olleet olennaisia pankille vuoden 2018 raportoinnissa.

Ålandsbankenin taloudellisen vastuun raportointi oli melko hyvää vuonna 2018. Laajimmin se raportoi toiminnan välittömän lisäarvon jakautumisesta, mutta ilmastonmuutoksen taloudellisia vaikutuksia ja riskejä sekä eläketurvaa oli myös käsitelty raportissa keskinertaisesti. Säästöpankkiryhmä kuvasi vastuullisuusraportissaan toiminnan välittömän lisäarvon jakautumista sekä ilmaston muutoksen taloudellisia vaikutuksia melko pintapuolisesti, eikä konkreettisia toimia kuvattu pankin toiminnasta. Oma Säästöpankki raportoi vastuustaan vuosikertomuksen osana, joten eläketurvaan liittyvät asiat oli raportoitu tilinpäätös osiossa. Muita taloudelliseen vastuuseen liittyviä aiheita ei käsitelty vuosikertomuksessa lainkaan.

4.3.4 Ympäristövastuu

Tutkimusviitekehyksessä ympäristövastuu on jaettu kolmeen eri alaan: resurssien käyttöön, luonnon monimuotoisuuteen sekä saastuttamiseen. Näiden alle on muodostettu yhteensä 6 eri kategoriaa, jotka on esitelty luvussa 4.2.

Vuosi 2013

Yritysvastuuraportointi ympäristövastuun alalta oli hyvin vaihtelevaa vuonna 2013 (taulukko 12). Laajimmin ympäristövastuuseen liittyvistä teemoista raportoi Nordea, jolla oli kattavasti sekä numeerista dataa että käytännön esimerkkejä konsernin resurssien käytöstä sekä saastuttamisesta. Pankkien toiminnan vaikutukset ympäristöön ovat melko vähäiset, kun vertaa esimerkiksi teollisuusalaan, joten aiheesta raportointi saattoi olla vierasta pankeille vuonna 2013.

Taulukko 12. Ympäristövastuun raportointi kohdeyrityksissä vuonna 2013

	Resurssien käyttö		Luonnon monimuotoisuus	Saastuttaminen		
	Käytetyt materiaalit	Energian käyttö	Toiminta luonnonsuojelu- ja muilla alueilla	Kasvihuonepäästöt ja kierrätys	Jätteiden käsittely	Saavutetut vähennemät saastuttamisessa/ työmatkustaminen
Vuosi 2013						
OP Ryhmä	1	3	1	3	2	1
Nordea	3	2	1	3	3	3
Danske Bank	2	3	1	3	1	2
Handelsbanken	1	2	1	2	1	2
Aktia	1	1	1	1	1	2
Ålandsbanken	1	1	1	1	1	1
Säästöpankkiryhmä	1	1	1	1	1	1
Oma Säästöpankki	1	1	1	1	1	1

1	Ei raportoi aiheesta
2	Raportoi keskinkertaisesti
3	Raportoi kattavasti

Ålandsbanken, Säästöpankkiryhmä ja Oma Säästöpankki eivät raportoineet tutkimusviitekehyksen ympäristövastuun aihealueista lainkaan vuonna 2013. Aktia oli maininnut raportissaan viitekehyksen aiheista ainoastaan työmatkustamisen vähentymisen. Se mainitsi raportissaan, että pankki pyrkii vähentämään työmatkojen ympäristöhaittoja, ja suosittelee puhelin- ja videokokouksia tarpeettoman matkustamisen välttämiseksi. Raportissa oli myös esitetty matkustamisen kokonaiskustannukset, ja millä kulkuvälineillä työmatkat oli tehty. Pankki mainitsi myös yritysvastuuraportissaan, että ympäristöllä on suuri merkitys pankin liiketoiminnassa, ja kaikilla liiketoiminta-alueilla pyritään ympäristövaikutusten pienentämiseen. Raportissa ei kuitenkaan esitelty mitään numeerista dataa tai esimerkkejä aiheesta.

Vuosi 2018

Vuonna 2018 pankit raportoivat ympäristövastuusta suhteellisen kattavasti (taulukko 13). Erityisesti tutkimusviitekehyksen alakategorioista resurssien käyttöön ja saastuttamiseen liittyen oli raportoitu kokonaisuudessaan hyvin.

Ålandsbanken oli varsinkin kehittänyt ympäristövastuun raportointiaan huomattavasti verrattuna vuoteen 2013. Se raportoi ainoana kohdepankkina toimistaan luonnonmonimuotoisuuden edistämiseksi, joka oli muotoiltu tutkimusviitekehyksen kategoriaksi ”toiminta luonnonsuojelu- ja muilla alueilla”. Pankki korosti

vuosikertomuksessaan toimiaan Itämeren suojelussa, mikä selittyy yhtiön toiminta-alueen ja pääkonttorin sijainnin mukaan. Raportissa mainitaan, että yhtiö kompensoi ympäristövaikutustaan Itämeri-tilillä, jonne on vuoteen 2018 mennessä kerätty 2 miljoonaa euroa. Tämän lisäksi pankki on myös tukenut SIWI:ä (Stockholm International Water Institute).

Käytetyn energian määrästä sekä kasvihuonepäästöistä olivat raportoineet kaikki toimijat paitsi Säästöpankkiryhmä ja Oma Säästöpankki. Varsinkin energian käyttö on helposti mitattavissa, ja täten raportoitavissa melko vähällä panostuksella. Työmatkustamisen vähenemisestä saavutettuja päästöjä oli myös kuvattu raporteissa hyvin. Tutkimusviitekehyksessä tämä oli yhdistetty saavutettujen saastutusvähenemien kanssa, josta ei ollut raportoitu niin hyvin, jonka vuoksi kokonaisuudessaan lähes kaikkien pankkien raportointitaso tässä kategoriassa arvioitiin keskinkertaiseksi. Pankit ovat hyvin ottaneet tavoitteekseen sen, että liikaa työmatkustamista olisi turha välttää. Pankkipalveluiden siirtyessä mobiili- ja verkkopalveluihin, on myös hyvä miettiä voiko asiakaspalvelijat mahdollisesti tulevaisuudessa tehdä etätöitä.

Taulukko 13. Ympäristövastuun raportointi kohdeyrityksissä vuonna 2018

	Resurssien käyttö		Luonnon monimuotoisuus	Saastuttaminen		
	Käytetyt materiaalit	Energian käyttö	Toiminta luonnonsuojelu- ja muilla alueilla	Kasvihuonepäästöt	Jätteiden käsittely ja kierrätys	Saavutetut vähenemät saastuttamisessa/ työmatkustaminen
Vuosi 2018						
OP Ryhmä	1	3	1	3	3	2
Nordea	2	3	1	3	2	3
Danske Bank	3	3	1	3	1	2
Handelsbanken	3	3	1	3	1	2
Aktia	2	2	1	2	1	2
Ålandsbanken	2	3	2	3	1	2
Säästöpankkiryhmä	1	1	1	1	1	1
Oma Säästöpankki	1	1	1	1	1	1

1	Ei raportoi aiheesta
2	Raportoi keskinkertaisesti
3	Raportoi kattavasti

Danske Bank oli tuonut esiin raportissaan, että kaikkia liikkumisesta sekä energian ja paperinkulutuksesta johtuvia päästöjä ei voi eliminoida. Tämän vuoksi yhtiö maksaa kompensointimaksuja. Projektit, joihin hiilidioksidikompensointimaksuja käytetään

takaavat CO2 päästöjen vähenemisen ja projektit on verifioitu kansainvälisten standardien mukaan.

Säästöpankkiryhmän ympäristövastuun raportointi vuonna 2018 oli vielä vähäistä. Vastuullisuusraportissa mainittiin, että pankin tavoitteena on vuonna 2019 kehittää oman toiminnan hiilijalanjäljen laskentaa. Yhtiö myös mainitsi yhdellä lauseella, että se kannustaa henkilöstöä julkisen liikenteen käyttöön, korvaamaan työmatkoja ja neuvotteluita puhelin- ja videopalavereilla sekä vähentämään paperin kulutusta ja huomioimaan jätteiden lajittelu työpaikalla. Ympäristövastuun raportointi kiteytyi vain tähän lauseeseen, joten raportoinnin taso arvioitiin luokkaan yksi, joka vastaa sitä, ettei asioista ole raportoitu ollenkaan. Jotta raportointi olisi voitu arvioida keskinkertaiseksi, olisi raportissa pitänyt olla hieman kattavammin selitetty näitä suosituksia ja tekoja, tai esittää numeerista dataa esimerkiksi työmatkustamisesta.

4.3.5 Alakohtaiset erityisalueet

Finanssialalle erityisiä vastuullisuuden kategorioita muodostettiin viisi, joihin kuuluu muun muassa finanssilukutaidon parantaminen ja finanssipalveluiden saatavuus haja-asutusalueilla. Viitekehyksen sisältö on esitelty tarkemmin luvussa 4.2.

Vuosi 2013

Finanssialan erityisistä vastuullisuustiedoista vuonna 2013 parhaiten raportoivat OP Ryhmä ja Danske Bank. Molemmat raportoivat yritys vastuustaan GRI:n G4-ohjeistuksen mukaan vuonna 2013, jossa näitä toimialakohtaisia ohjeita oli jo mukana. Nordea oli raportoinut kattavasti toimistaan finanssilukutaidon parantamiseksi, ja Säästöpankkiryhmä oli myös maininnut aiheesta raportissaan. Aktian, Ålandsbankenin ja Oma Säästöpankin raporteissa ei käsitelty tutkimusviitekehyksessä määriteltyjä toimialakohtaisia tietoja.

Taulukko 14. Alakohtaisten vastuullisuustietojen raportointi kohdeyrityksissä vuonna 2013

Vuosi 2013	Alakohtaiset lisäykset				
	Finanssilukutaidon parantaminen	Palveluiden saatavuus	Aloitteet	Sijoituskohteiden arvottaminen	Vuorovaikutus ESG-asioista
OP Ryhmä	3	3	1	3	3
Nordea	3	1	1	1	1
Danske Bank	3	3	2	1	2
Handelsbanken	2	2	1	1	2
Aktia	1	1	1	1	1
Ålandsbanken	1	1	1	1	1
Säästöpankkiryhmä	2	1	1	1	1
Oma Säästöpankki	1	1	1	1	1

1	Ei raportoi aiheesta
2	Raportoi keskinkertaisesti
3	Raportoi kattavasti

Danske Bank oli ainoa toimija vuonna 2013, joka raportoi aloitteista, jotka tukevat vajaakykyisten henkilöiden mahdollisuutta käyttää finanssipalveluja. Pankki mainitsi esimerkkeinä eBanking-kurssit sekä puhuvat pankkiautomaatit, joiden tarkoituksena oli helpottaa ikääntyneiden ja näkövammaisten asiakkaiden pankkiasiointia.

Vuosi 2018

Vuonna 2018 finanssialaan liittyvistä vastuullisuustiedoista raportointiin hieman paremmin kuin vertailuvuonna 2013. Kattavimmin raportoi OP Ryhmä: se raportoi hyvällä tasolla kaikista tutkimusviitekehykseen kuuluvista alakategorioista. Myös Danske Bankin vastuullisuusraportti käsitteli tutkimusviitekehyksen aiheita todella kattavasti, mutta sijoituskohteiden positiivisesta ja negatiivisesta arvottamisesta ei puhuttu raportissa lainkaan. Heikoiten finanssialakohtaisista vastuullisuusteemoista raportoivat Ålandsbanken, Säästöpankkiryhmä sekä Oma Säästöpankki.

Toimista finanssilukutaidon parantamiseksi oli myös raportoitu pääosin kattavasti. OP Ryhmän vastuullisuusraportissa mainitaan, että vuonna 2018 OP tuki 42 000 lapsen ja

nuoren taloudenhallintaa ja järjesti yli 500 tilaisuutta taloustaitojen opettamiseksi läpi Suomen. Taloustaitohankkeessa pankin vapaaehtoiset työntekijät vetävät ryhmäkoulutuksia sekä osa vapaaehtoisista toimii henkilökohtaisena talousmentorina yksittäisille nuorille. OP toimii myös Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liiton (HYOL) 9. luokkalaisille järjestämän Taloustaitokilpailun pääyhteistyökumppanina. Vuonna 2018 OP lanseerasi myös senioreiden digiopastukseen keskittyvän ja taloustaitoja tukevan Varmuutta verkkoon -tapahtumakonseptin. Myös Nordea mainitsee vastuullisuusraportissaan, että yhtiön työntekijät tekevät paljon vapaaehtoistyötä taloustaitojen opettamisen saralla. Varsinkin Suomessa tämä on suosittua työntekijöiden keskuudessa, ja yhteensä 2300 henkilöä eli 33 prosenttia Suomessa työskentelevistä Nordean työntekijöistä osallistuivat vapaaehtoistyöhön. Nordea mainitsee raportissaan, että se osallistui vuonna 2018 uuden mobiilipelin (Taloussankari) kehitykseen. Prosessiin osallistui pankin rahoitus-, ja sijoitusasiantuntijoita. Pelin tarkoituksena on opettaa finanssitaitoja 13-17 -vuotiaille.

Taulukko 15. Alakohtaisten vastuullisuusteemojen raportointi kohdeyrityksissä vuonna 2018

Vuosi 2018	Alakohtaiset lisäykset				
	Finanssilukutaidon parantaminen	Palveluiden saatavuus	Aloitteet	Sijoituskohteiden arvottaminen	Vuorovaikutus ESG-asioista
OP Ryhmä	3	3	3	3	3
Nordea	3	1	1	2	2
Danske Bank	3	3	3	1	3
Handelsbanken	2	2	1	1	3
Aktia	2	1	1	2	1
Ålandsbanken	1	1	1	1	1
Säästöpankkiryhmä	1	1	1	1	2
Oma Säästöpankki	1	2	1	1	1

1	Ei raportoi aiheesta
2	Raportoi keskinkertaisesti
3	Raportoi kattavasti

Pankit raportoivat vuorovaikutuksestaan sijoituskohteena olevien yritysten kanssa hyvällä tasolla vuonna 2018. Danske Bank raportoi, että se keskusteli yli 300 yrityksen kanssa vastuullisuusasioista yli 500 eri tilaisuudessa. Pankki julkaisee myös kahdesti

vuodessa erikseen aktiivisen omistajuuden -raportin, jossa näitä keskusteluja kuvataan tarkemmin. Kaikki tästä aiheesta raportoivat toimijat korostivat vuorovaikutuksen merkitystä, ja aikomustaan kiinnittää asiaan entistä enemmän huomiota tulevaisuudessa.

4.3.6 Vertailu osa-alueiden välillä

Kaikkien kolmen yritys vastuun osa-alueen ja alakohtaisten tietojen raportoinnissa tapahtui kehitystä vuodesta 2013 vuoteen 2018. Taulukossa 16 on esitetty prosentuaalisesti eri osa-alueiden raportoinnin arviointitaso. Kaikkien neljän osa-alueen puolesta tutkimusviitekehyksen kategoriat, joista ei raportoitu lainkaan väheni 12 ja 22 prosenttiyksikön välillä. Taloudellisen vastuun osalta raportoimatta jätettyjen kategorioiden määrä oli laskenut vähiten. Taloudellisen vastuun kategorioiden osalta voi huomata myös sen, että keskinkertaisesti raportoidut kategoriat pysyivät samalla prosentuaalisella tasolla ja kattavasti raportoitujen kategorioiden muutos oli vain 12 prosenttiyksikköä, joka on vähäinen verrattuna sosiaalisen vastuun 37 prosenttiyksikön muutokseen. Yritysten taloudellisesta tilasta ja siihen vaikuttavista tekijöistä raportoidaan tilinpäätöksen yhteydessä, joten pankit voivat nähdä taloudelliseen vastuun teemat enemmän tilinpäätöksen yhteydessä raportoitavaksi aihealueeksi, joten muut vastuullisuuden osa-alueet voivat saada enemmän huomiota vastuullisuusraportoinnissa.

Taulukko 16. Raportointi yritys vastuun osa-alueista vuonna 2013 ja 2018

	2013	Ei raportoi aiheesta	Raportoi keskinkertaisesti	Raportoi kattavasti
Alakohtaiset teemat		67 %	15 %	18 %
Sosiaalinen vastuu		47 %	35 %	18 %
Taloudellinen vastuu		56 %	34 %	10 %
Ympäristövastuu		66 %	17 %	17 %
	2018			
Alakohtaiset teemat		53 %	20 %	28 %
Sosiaalinen vastuu		25 %	20 %	55 %
Taloudellinen vastuu		44 %	34 %	22 %
Ympäristövastuu		46 %	25 %	29 %

Vuonna 2013 kohdepankit raportoivat kattavimmin sosiaalisesta vastuustaan. 53 prosenttia tutkimusviitekehyksen aiheista käsiteltiin edes keskinkertaisella tasolla. Toimialakohtaisista aiheista sekä ympäristövastuun aihealueista jätettiin raportoimatta eniten. Myös vuonna 2018 kattavimmin raportoitiin sosiaalisesta vastuusta. 75 prosenttia tutkimusviitekehyksen aiheista käsiteltiin vähintään keskinkertaisesti vuoden 2018 raporteissa.

Taulukossa 17 on esitetty yritys vastuun osa-alueiden esiintyminen vuosien 2013 ja 2018 raporteissa yritys koon mukaan. Suuriksi pankeiksi on määritelty OP, Nordea, Danske Bank sekä Handelsbanken, kun taas pieniksi on määritelty Aktia, Ålandsbanken, Säästöpankkiryhmä ja Oma Säästöpankki.

Taulukko 17. Yritys vastuun osa-alueiden esiintyminen erikokoisissa pankeissa vuonna 2013 ja 2018

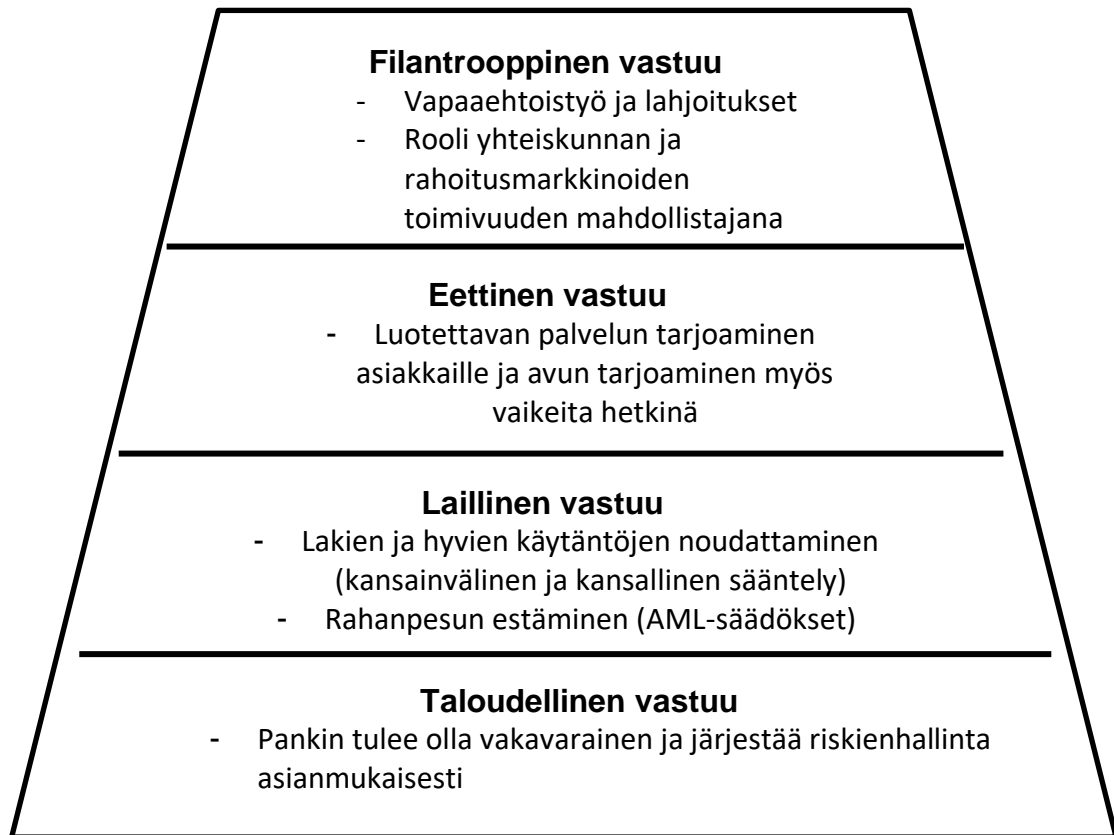
2013	Suuret pankit	Pienet pankit
Alakohtaiset teemat	60 %	5 %
Sosiaalinen vastuu	84 %	23 %
Taloudellinen vastuu	75 %	13 %
Ympäristövastuu	63 %	4 %
2018		
Alakohtaiset teemat	75 %	20 %
Sosiaalinen vastuu	89 %	55 %
Taloudellinen vastuu	63 %	50 %
Ympäristövastuu	71 %	38 %

Taulukossa näytetään tutkimusviitekehyksen kategorioiden esiintyminen yritysten vastuullisuusraporteissa tai vuosikertomukissa, eli onko ne arvioitu tasolle kaksi tai kolme (raportoi keskinkertaisesti tai kattavasti). Molempina vuosina suurten pankkien raporteista on löytynyt kattavimmin tietoa tutkimusviitekehyksen mukaisista aiheista. Vuonna 2013 eri osa-alueiden ero suurten ja pienten pankkien erojen välillä on ollut 55-62 prosenttiyksikön välillä. Vuonna 2018 erot erikokoisten toimijoiden välillä olivat enää 13-55 prosenttiyksikköä. Tutkimustulos on linjassa Day & Woodwardin (2009) tutkimuksen kanssa, jonka mukaan suuremmat organisaatiot raportoivat

vastuullisuudestaan ohjeistuksien mukaan kattavasti. Tämä on selitettävissä suuremmilla resursseilla.

Raportoinnin kattavuus on parantunut kaikilla osa-alueilla, paitsi suurten pankkien taloudellisen vastuun raportoinnissa. Tämä selittynee olennaisuusarvioiden muutoksella: tutkimusviitekehyksessä määritellyt aiheet eivät ole enää määritelty olennaisiksi pankin raportoinnissa. Lisäksi tutkimusviitekehyksessä on vain neljä kategoriaa taloudelliselle vastuulle, joten yhdenkin osa-alueen raportoimatta jättäminen näkyy prosenttiluvussa suurempana muutoksena kuin esimerkiksi sosiaalisen vastuun alueella.

Pankkien yritysvastuu voidaan myös sijoittaa Carrollin (1991) yhteiskuntavastuun pyramidiin (kuva 7). Tutkittavien pankkien vastuullisuusraportit sisältävät teemoja jokaisesta pyramidin lohkoista. Perustana on pankkien taloudellinen vastuu, joka näkyy toiminnassa siten, että ne pitävät huolta vakavaraisuudestaan ja riskienhallinnastaan. Pankkien ajautuessa konkurssiin ne eivät aiheuta ongelmia vain asiakkailleen, vaan tilanne aiheuttaisi laajoja yhteiskunnallisia ongelmia. Pankit korostivat vastuullisuusraporteissaan riskienhallinnan merkitystä. Pyramidin seuraava osa on laillinen vastuu, ja se toteutuu kansainvälisen ja kansallisen sääntelyn avulla. Lisäksi alaa valvotaan esimerkiksi finanssivalvonnan toimesta. Pankkien raporteissa tuotiin esille varsinkin rahanpesun estämiseen liittyvät säännökset ja kuinka käytäntöjä kehitetään jatkuvasti. Seuraava pyramidin osa on eettinen vastuu, joka näkyy toiminnassa siten, että pankit antavat luotettavaa palvelua ja niiden tulee turvata pankkipalvelujen saanti asiakkailleen. Pankkien tulee turvata asiakkaiden yksityisyyden suoja eri palvelukanavissaan ja huolehtia henkilöstön osaamistasosta. Pyramidin huipulla on filantrooppinen vastuu, johon voidaan lukea esimerkiksi lahjoitusten tekeminen ja vapaaehtoistyö. Vapaaehtoistyöksi voidaan lukea toimet finanssilukutaidon parantamiseksi, kun pankkien henkilöstöä käy kouluissa luennoimassa talouslukutaidon merkityksestä. Pankeilla liiketoiminnan keskiössä on myös rahoitusmarkkinoiden ja yhteiskunnan talouden toimivuuden turvaaminen, minkä voidaan katsoa kuuluvan osaksi filantrooppista vastuuta.

Kuva 7 Pankkien yritysvastuu sijoitettuna Carrollin (1991) yhteiskuntavastuun pyramidiin.

5 Yhteenveto ja johtopäätökset

5.1 Yhteenveto ja vastaukset tutkimuskysymyksiin

Tutkimuksen tavoitteena oli analysoida, miten Suomessa toimivat pankit ovat raportoineet yritys vastuustaan vuosien 2013 ja 2018 osalta. Tavoitteena on selvittää, onko vuosien aikana tapahtunut muutosta raportoinnin suhteen.

Yhtiöiden raportointia tutkittiin taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristövastuun näkökulmasta. Lisäksi tutkimusviitekehykseen lisättiin toimialakohtaisia lisäyksiä. Aineistona toimi kahdeksan Suomessa toimivaa pankkia. Tutkimukseen valittiin vain pankkeja, jotka ovat raportoineet yritys vastuustaan sekä vuosina 2013 että 2018. Tutkimustapana käytettiin kvalitatiivista sisällönanalyysiä. Tutkimuksen päätutkimuskysymys oli, että miten Suomessa toimivat pankit ovat raportoineet vastuullisuustoimistaan vuosina 2013 ja 2018. Tällä kysymyksellä pyrittiin selvittämään, miten raportointi on kehittynyt viiden vuoden aikana.

Yritysvastuuraportoinnin toteutuksessa oli eroja tutkittavien pankkien välillä. Osa julkaisi erillisen yritys vastuuraportin, kun taas osa raportoi vastuullisuusteemoista osana vuosikertomusta. Vuonna 2013 osuudet menivät tasan, kun taas vuonna 2018 viisi pankkia kahdeksasta julkaisi erillisen yritys vastuuraportin. Molempina vuosina erillisen raportin julkaisivat OP Ryhmä, Nordea ja Danske Bank. Näillä toimijoilla on jo pitkä kokemus vastuullisuustietojen raportoinnista, mikä näkyi siinä, että vuoden 2013 raportit olivat jo sisällöltään kattavia.

Lähtöoletuksen mukaan kaikkien pankkien vastuullisuusraportointi keskittyi sosiaaliseen vastuuseen. Vuonna 2013 sosiaalisen vastuun alueelta parhaiten oli raportoitu työvoiman ja työolosuhteiden tietoja, kuten palkkauskäytäntöjä, henkilöstön vaihtuvuustietoja sekä henkilöstön terveyteen, turvallisuuteen ja koulutukseen liittyviä tietoja. Vuoden 2018 raporteissa 75 prosenttia tutkimusviitekehyksen aiheista sosiaalisen vastuun alalta käsiteltiin vähintään keskinkertaisesti.

Tuloksien tarkastelussa tuli ilmi, että raporttien kattavuudessa oli selviä eroja pienten ja suurten pankkien välillä, mikä yksinkertaisimmillaan selittyy sillä, että suuret pankit ovat raportoineet vastuullisuudesta pidempään ja niillä on suuremmat resurssit käytettävissä taloudelliseen raportointiin. Vuonna 2013 suuret toimijat raportoivat kattavimmin sosiaalisesta ja taloudellisesta vastuusta. Sosiaalisen vastuun osalta 84 prosenttia tutkimusviitekehyksen aiheista tuli käsiteltyä raporteissa vähintään keskinkertaisesti, kun taas taloudellisen vastuun aiheista käsiteltiin 75 prosenttia. Myös vuonna 2018 sosiaalisen vastuun kategoriat oli otettu huomioon raporteissa kattavimmin (89 %), kun taas toiselle sijalle nousivat finanssialakohtaiset vastuullisuusalueet, joista käsiteltiin 75 prosenttia.

Pienten pankkien osalta vuonna 2013 sosiaalisen vastuun aiheet käsiteltiin laajimmin, ja tutkimusviitekehyksen kategorioista käsiteltiin 23 prosenttia. Seuraavaksi eniten raporteissa oli huomioitu taloudellisen vastuun aiheita, ja 13 prosenttia viitekehyksen aiheista oli käsitelty raporteissa. Vuonna 2018 kattavimmin raportoidut vastuullisuuden osa-alueet pysyivät pienten pankkien osalta samoina, kun sosiaalisen vastuun mukaisia tietoja raportoitiin 55 % ja taloudellisen vastuun 50 %.

Kokonaisuudessaan pankkien vastuullisuusraportointi on kehittynyt huomattavasti vuosien 2013 ja 2018 välillä. Vuonna 2013 raportoimatta jätettyjen kategorioiden osuudet vaihtelivat 47-67 prosentin välillä, kun taas vuonna 2018 osuudet olivat enää 25-53 prosentin välillä.

GRI:n rooli on vahva yritys vastuuraportoinnissa kohdeyritysten keskuudessa. Pelkästään Ålandsbanken ja Oma Säästöpankki eivät hyödyntäneet kumpanakaan vuonna GRI-ohjeistusta raportoinnissaan, mikä voi selittyä sillä, että standardien mukaan raportoiminen voi olla liian työlästä ja kallista pienelle pankille, eikä niiden sidosryhmät ole vielä vaatineet raportointitavan muuttamista. Ålandsbanken kuitenkin raportoi varsinkin vuonna 2018 vastuullisuusasioista selkeästi vuosikertomuksen osana, ja oli lisännyt havainnollistavia esimerkkejä tukemaan pelkkää numeerista dataa.

5.2 Johtopäätökset

Luvussa 3 puhuttiin siitä, että kun vastuullisuusraportointi on tällä hetkellä pakollista tietyille yrityksille, kuten pankeille, on näiden yritysten tehtävänä kehittää itselleen toimiva raportointitapa. Ei ole yhtä oikea sisältöohjeistusta, mitä pitää raportoida, mikä saattaa aiheuttaa yrityksille lisätyötä, kun pitää löytää omaan organisaation sopiva tapa. Raportoinnissa on hyvä ottaa huomioon kaikki sidosryhmät mahdollisimman monipuolisesti. Vastuullisuuden pitäisi olla perusvaatimus kaikkien yritysten toiminnassa, joten on myös tärkeä muistaa, että yritys vastuusta raportointimattomuus tai vähäinen raportoinnin sisältö ei automaattisesti kerro, kuinka vastuullisesti yritys tosiasiallisesti toimii. Täten tämäkin tutkimuksen aineistoon kuuluvien yritysten arviointi on pelkästään vastuullisuusraportointiin liittyvää, eikä kerro mitään yrityksen toiminnan vastuullisuuden tasosta.

Sitovien raportointiohjeistuksien puuttumisesta johtuen raportoinnin taso, käytäntö ja sisältö vaihtelevat yritysten välillä. Tutkimuskohteena olleiden pankkien raportointitavat vaihtelivat niin, että osa raportoi vastuullisuustoimistaan vuosikertomuksen osana ja osa julkaisi erillisen raportin. Suurin osa raportoi GRI-ohjeistuksen mukaan. Vaikka kaikki tutkimuksen kohteena olleet pankit eivät noudattaneet samaa raportointiviitekehystä, raportit oli jaoteltu hyvin pitkälti yritys vastuun kolmijaon mukaan sosiaaliseen, taloudelliseen ja ympäristövastuuseen, mihin GRI-ohjeistuskin pohjautuu.

Tutkittujen pankkien raportoinnissa ilmeni eroja sekä toimialuekohtaisesti että eri kokoluokan pankkien välillä. Tuloksista on nähtävillä, että pankit, joilla on laajin toiminta-alue, ja enemmän sidosryhmiä, raportoivat kattavimmin yritys vastuustaan. Tämä on linjassa Day & Woodwardin (2009) tutkimustuloksen kanssa, että suuremmat yritykset todennäköisesti raportoivat vastuullisuudestaan kattavammin. Myös omistuspohja vaikuttaa raportoinnin sisältöön ja laajuuteen. OP Ryhmä on osuuskunnallinen toimija, ja raportti on suunnattu omistaja-asiakkaille, jotka ovat pitkäaikaisia sijoittajia, mutta eivät voi lisätä omistustaan pankissa omistaja-asiakkaaksi tulon jälkeen. Muut tutkittavat pankit, Säästöpankkiryhmää lukuun ottamatta, ovat pörssiyrityksiä, joiden tavoitteena on tuottaa voittoa omistajille osingon ja osakkeen arvonnousun muodossa. Näin ollen kattava raportointi myös

yrittävyyden osissa lisää uskottavuutta, ja mahdollistaa sijoittajien lisäinvestoinnit yhtiöön.

Pankit joutuvat analysoimaan vastuullisuusraportoinnista saatavia hyötyjä ja kustannuksia raportointikäytäntöjen valinnassa. Nämä ovat yrityskohtaisia, eikä valmiita malleja ole. Haastetta lisää se, että raportointi ei välttämättä ole sidosryhmien mielestä tärkeää tai olennaista edes saman toimialan sisällä. Näin ollen yrityskohtaiset olennaisuusarviot ovat suuressa roolissa yritysvastuuraportoinnin onnistumisessa.

Kuten aikaisemmin on mainittu, yritysvastuu ja siitä raportointi jaetaan useimmiten kolmeen eri osa-alueeseen, joita ovat taloudellinen vastuu, sosiaalinen vastuu ja ympäristövastuu. Lisäksi eri alan yritykset ovat voineet sisällyttää raportointiin toimialakohtaisia lisäyksiä, jotka pääsääntöisesti tulevat GRI-viitekehyksestä. Eri osa-alueiden painotukset ovat vaihdelleet eri aikakausina. Tässä tutkimuksessa sosiaalisesta vastuusta raportoitiin kattavimmin molempina vertailuvuosina. Vuonna 2013 heikoiten raportoitiin erityisesti pankkialalle räätälöidyistä teemoista. Tämä johtunee siitä, että pankkialaan liittyvät toimialakohtaiset teemat tulivat mukaan GRI:n G4-ohjeistoon, jota pystyi noudattamaan ensimmäistä kertaa juuri raportointivuoden 2013 osalta. Näin ollen vain pari tutkimusaineistoon kuulunutta pankkia olivat ehtineet ottaa nämä mukaan kattavasti raportointiinsa. Vuonna 2013 ympäristöasioista raportoitiin vähemmän kuin taloudellisen ja sosiaalisen vastuun osa-alueista, mikä on linjassa Gamerschlag et al (2011) tutkimuksen kanssa, jossa havaittiin, että finanssisektorin yritykset raportoivat yleensä vähemmän ympäristöasioista, sillä alan ympäristövaikutukset ovat pienemmät kuin esimerkiksi teollisuuden alalla. Vuonna 2018 ympäristöasioiden raportointi oli kehittynyt, ja enää 46 prosenttia tutkimusviitekehyksen kategorioista jätettiin raportoimatta, kun vuonna 2013 vastaava luku oli 66 prosenttia.

Taloudellisen vastuun raportointi voi olla hankalaa pankeille ja myös muillekin yrityksille. Se voidaan usein nähdä pääasiassa vastuuna taloudellisesta arvonnasta, ja muut aiheeseen liittyvät teemat, esimerkiksi toiminnan välittömän lisäarvon jakautuminen jää vähemmälle. Lisäksi, kun yritysten taloudellisesta tilasta raportoidaan jo kattavasti tilinpäätöksen yhteydessä, niin erilliset taloudelliseen vastuuseen liittyvät teemat saattavat jäädä pienempään arvoon.

Tulevaisuudessa läpinäkyvyyden vaatimukset tulevat luultavasti kasvamaan entisestään ja sidosryhmät osaavat vaatia yrityksiltä entistä enemmän tietoa. Näin ollen hyvin toteutettu olennaisuusarvio sekä yritysvastuuraportoinnin toteutus suunnitelman mukaan tulevat auttamaan pankkeja vastaamaan sidosryhmien tiedontarpeeseen.

5.3 Tutkimuksen rajoitukset ja jatkotutkimusehdotukset

Tämän tutkimuksen rajoitteita ovat tutkimuksen yritysjoukko ja vuodet. Tutkimuksessa käytiin läpi pelkästään valitut vuodet 2013 ja 2018. Näin ollen tutkimuksessa ei selviä minä vuonna raportointi on muuttunut. Tutkittava yritysjoukko on myös pieni, ja ne toimivat samalla toimialalla. Tutkimustuloksia ei voi täten yleistää muihin toimialoihin tai laajempaan joukkoon yrityksiä. Myöskään maantieteellisen rajauksen vuoksi tutkimustuloksia ei voida yleistää, sillä tutkittavat pankit toimivat joko pelkästään Suomessa tai Pohjoismaissa.

Käytetyn tutkimusviitekehyksen käyttöön liittyy myös rajoituksia. Vaikka viitekehys pyrittiin rakentamaan sopivaksi tutkittavien yritysten toimialaa ajatellen, riskinä oli, että siihen sisältyy teemoja, jotka yritykset rajaavat pois olennaisuusarvioissaan. Näin ollen näyttäisi, että yritysten raportointi on puutteellista, vaikka tilanne onkin se, että tutkimusviitekehyksen aiheisisältö on epäolennainen.

Mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe voisi olla, että missä määrin pankit asettavat itselleen ja toiminnalleen tavoitteita vastuullisuuden eri osa-alueilla, ja miten näiden tavoitteiden toteutumista mitataan. Tässä tutkimuksessa sivuttiin raporttien ulkopuolista varmennusta, ja jatkossa voisi tutkia esimerkiksi ulkopuolisen varmennuksen ja raportin laadun välistä suhdetta rahoitusalailla.

Lähteet

Aktia (2019). Vuosikertomus 2018. [verkkodokumentti]. [Viitattu 1.10.2019]. Saatavilla: https://www.aktia.com/documents/10560/899248/Aktia_vuosikertomus_2018_fi.pdf/9f3cd824-e4df-4188-8fe1-c12dffe7a907

Aras, G., & Crowther, D. (2009) Corporate sustainability reporting: a study in disingenuity? *Journal of business ethics*, 87(1), 279-288.

Bonsón, E., & Bednárová, M. (2014) CSR reporting practices of Eurozone companies. *Revista de Contabilidad*, 18(2), 182–193.

Braam, G. J. M., Uit de Weerd, L., Hauck, M., & Huijbregts, M. A. J. (2016) Determinants of corporate environmental reporting: the importance of environmental performance and assurance. *Journal of Cleaner Production*, 129, 724–734.

Carroll, A. B. (1991) The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders. *Business Horizons*, 34, 4, 39—48.

Chen, S., & Bouvain, P. (2009) Is Corporate Responsibility Converging? A Comparison of Corporate Responsibility Reporting in the USA, UK, Australia and Germany. *Journal of Business Ethics*, 87(S1), 299–317.

Chersan, I.C. (2016) Corporate responsibility reporting according to Global Reporting Initiative: an international comparison, *Audit Financiar*, 4(136), 424-435.

Chousa, J.P., Castro, N.R. & Gonzáles, M.V. (2009) Reputational risk and corporate social responsibility in the financial sector, socially responsible investment. *Ecosustainable* 57: 4-16.

Crane, A., Matten, D. & Spence L. (2008) *Corporate Social Responsibility. Readings and Cases in a Global Context*. London, Routledge.

Dacin T., Goodstein J. & Scott R. (2002) Institutional theory and institutional

change: Introduction to the special research forum. *Academy of Management Journal* 45: 45 – 57.

Danske Bank (2019) Corporate responsibility [verkkodokumentti]. [Viitattu 15.4.2020]. Saatavilla: <https://danskebank.com/-/media/danske-bank-com/file-cloud/2019/2/cr-report-2018.pdf>

Day, R. & Woodward, T. (2009) CSR reporting and the UK financial services sector, *Journal of Applied Accounting Research*, Vol. 10 No. 3, pp. 159-175.

Deegan, C. (2002) The Legitimizing Effect of Social and Environmental Disclosures- A Theoretical Foundation. *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, Vol. 15, Issue 3, pp. 282 - 311.

DiMaggio P. & Powell W. (1983) The iron cage revisited: Institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields. *American Sociological Review* 48: 147-160.

EIAIly, A. & Weber, O. (2019) Corporate Sustainability Reporting. The Case of the Banking Industry. Centre for International Governance Innovation. CIGI Papers No. 211. p. 8

Elkington, J. (1997) *Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business*. Oxford: Capstone Publishing.

Fernando, S. & Lawrence, S. (2014) A Theoretical Framework for CSR Practices: Integrating Legitimacy Theory, Stakeholder Theory and Institutional Theory. *Journal of Theoretical Accounting* 10.1. pp.149-178.

Finanssiala (2017) Pankit merkittäviä kansantaloudelle [verkkodokumentti]. [Viitattu 24.10.2019]. Saatavilla: <https://www.finanssiala.fi/finanssialasta/pankit-ja-rahoitus/Sivut/default.aspx>

Finanssiala (2019) Pankkivuosi 2018. [verkkodokumentti]. [Viitattu 22.10.2019]. Saatavilla: <https://www.finanssiala.fi/materiaalit/FA-Julkaisu-26062019-Pankkivuosi%202018.pdf>

Gamerschlag, R., Möller, K., & Verbeeten, F. (2011) Determinants of voluntary CSR disclosure: empirical evidence from Germany. *Review of Managerial Science*, 5(2–3), 233–262

Gray, R.H., Owen, D. & Adams, C. (1996) *Accounting and accountability – changes and challenges in corporate social and environmental accounting*. London, Prentice Hall.

GRI (2015) G4 Sustainability Reporting Guidelines. [verkkodokumentti]. [Viitattu 1.10.2019]. Saatavilla: <https://www2.globalreporting.org/resourcelibrary/GRIG4-Part1-Reporting-Principles-and-Standard-Disclosures.pdf>

GRI (2019) GRI's History. [verkkodokumentti]. [Viitattu 3.10.2019]. Saatavilla: <https://www.globalreporting.org/information/about-gri/gri-history/Pages/GRI's%20history.aspx>

Guthrie, J., Cuganesan, S. & Ward, L. (2006) *Legitimacy Theory: A story of reporting social and environmental matters within Australian food and beverage industry*. Macquarie University - Department of Accounting and Finance; University Of Bologna -Department of Management.

Handelsbanken (2019) Sustainability Report 2018. [verkkodokumentti]. [Viitattu 20.4.2020]. Saatavilla: [https://www.handelsbanken.fi/shb/inet/icentfi.nsf/vlookuppics/x_tietoa_handelsbanke_nista_hallbarhetsredovisning__eng/\\$file/sustainabilityreport.pdf](https://www.handelsbanken.fi/shb/inet/icentfi.nsf/vlookuppics/x_tietoa_handelsbanke_nista_hallbarhetsredovisning__eng/$file/sustainabilityreport.pdf)

Heiskanen, J., Kihn L-A & Näsi, S. (2009) *Näkökulmia laskentatoimeen ja tilintarkastukseen*. Tampere University Press.

Hirsjärvi S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009) *Tutki ja kirjoita*. 15. p. Helsinki, Tammi.

Hopkins, M. (2002). CSR and Global Business Principles: What a Mess! Mhc International Ltd Corporate & Social Research, 1-8.

Hopwood, A. G. (2009) Accounting and the environment. *Accounting, Organizations and Society*, 34(3), 433-439.

IIRC (2013) The International <IR> Framework. [verkkodokumentti]. [Viitattu 28.9.2019]. Saatavilla: <https://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2015/03/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK-2-1.pdf>

Jensen, M. & Meckling, W. (1976) Theory of the Firm. Managerial Behaviour, Agency Costs and Ownership Structure. *Journal of Financial Economics*, 3: 305-360.

Jeucken, M. H. A. & Bouma, J. J. (1999). The Changing Environment of Banks. *Greener Management International*, (27), 21-35.

Juutinen, S. & Steiner, M-J. (2010) Strateginen yritysvastuu. WSOYpro Oy.

Juutinen, S. (2018a) Viisi havaintoa muiden kuin taloudellisten tietojen raportoinnista. PWC Blogi. [verkkodokumentti]. [Viitattu 2.3.2019]. Saatavilla: <https://uutishuone.pwc.fi/viisi-havaintoa-muiden-kuin-taloudellisten-tietojen-raportoinnista/>.

Juutinen, S. (2018b) Askel kohti integroidumpaa raportointia. Julkaisussa: PwC:n yritysvastuu barometri 2018. [verkkodokumentti]. [Viitattu 2.10.2019]. Saatavilla: <https://www.pwc.fi/fi/yritysvastuu/tiedostot/pwcn-yritysvastuubarometri-2018-v2.pdf>

KHT-yhdistys (2008) Yhteiskuntavastuuraportointi – vaatimuksia ja erityiskysymyksiä. Helsinki, KHT-Media Oy.

Kiliç, M., Kuzey, C., & Uyar, A. (2015) The impact of ownership and board structure on Corporate Social Responsibility (CSR) reporting in the Turkish banking industry. *Corporate Governance: The International Journal of Business in Society*, 15(3), 357–

374.

Koipijärvi, T. & Kuvaja, S. (2017) Yritysvastuu – johtamisen uusi normaali. 2. p. Helsinki, Kauppakamari.

Kuisma, M. & Temmes A. (2011) Yritysten vastuuraportointi. Teoksessa: Joutsenvirta, M., Halme, M., Jalas, M. & Mäkinen, J. (toim.) Vastuullinen liiketoiminta kansainvälisessä maailmassa. Helsinki, Gaudeamus.

Kujala, J., Heikkinen, A. & Lehtimäki, H. (2012) Understanding the Nature of Stakeholder Relationships: An Empirical Examination of a Conflict Situation. *Journal of Business Ethics* 109, 53-65.

Kuzey, C., & Uyar, A. (2017) Determinants of sustainability reporting and its impact on firm value: Evidence from the emerging market of Turkey. *Journal of Cleaner Production*, 143, 27–39.

Lankoski, L. & Halme, M. (2011) Vastuullisuuden vaikutukset globaalissa taloudessa. Teoksessa: Joutsenvirta, M., Halme, M., Jalas, M. & Mäkinen, J. (toim.) Vastuullinen liiketoiminta kansainvälisessä maailmassa. Helsinki, Gaudeamus.

Metsämuuronen, J. (2008) Laadullisen tutkimuksen perusteet. 3.p. Helsinki, International Methelp Ky.

Mätäsaho, R. & Niskala, M. (1997). Ympäristölaskentatoimi ja valta- ja ympäristö. Liiketaloudellinen aikakauskirja 1/1997.

Niskala, M., Tarna-Mani, K., Puroila, J. & Pajunen, T. (2013) Yritysvastuu – raportointi- ja laskentaperiaatteet. 1. p. Helsinki, ST-Akatemia Oy.

Niskala, M., Tarna-Mani, K., Puroila, J. & Pajunen, T. (2019) Yritysvastuu – raportointi- ja laskentaperiaatteet. 3. p. Helsinki, ST-Akatemia Oy.

Nordea (2019) Sustainability Report 2018. [verkkodokumentti]. [Viitattu 1.10.2019].

Saatavissa: <https://www.nordea.com/Images/33-304475/Nordea%20Sustainability%20Report%202018.pdf>

OmaSp (2019). Vuosikertomus 2018. [verkkodokumentti]. [Viitattu 15.4.2020].

Saatavilla: <https://www.omasp.fi/sites/default/files/OmaSp%20Vuosikertomus%202018.pdf>

OP Ryhmä (2019) OP:n vuosiraportti 2018. [verkkodokumentti]. [Viitattu 1.10.2019].

Saatavissa: <https://www.op.fi/op-ryhma/vastuullisuus/raportointi>

Pérez, A. and Rodríguez del Bosque, I. (2014) Customer CSR expectations in the banking industry, *International Journal of Bank Marketing*, Vol. 32 No. 3, pp. 223-244.

Perks, K. J., Farache, F., Shukla, P., & Berry, A. (2013) Communicating responsibility -practicing irresponsibility in CSR advertisements. *Journal of Business Research*, 66(10), 1881–1888.

Porter, M. & van der Linde, C. (1995) Toward a New Conception of the Environment. Competitiveness Relationship. *Journal of Economic Perspectives* 9:4, 97-118.

Roca, L. C., & Searcy, C. (2012) An analysis of indicators disclosed in corporate sustainability reports. *Journal of Cleaner Production*, 20(1), 103–118.

Suchman, M. C. (1995) Managing Legitimacy: Strategic and Institutional Approaches. *Academy of Management Review*, 20(3), 571–610.

Schwartz, M. S., Carroll, A. B. (2003) Corporate Social Responsibility: A Three-Domain Approach. *Business Ethics Quarterly*, 13, 4, 503-530.

Säästöpankkiryhmä (2019). Vastuullisuusraportti 2018. [verkkodokumentti]. [Viitattu 15.4.2020].

Saatavilla: <https://www.saastopankki.fi/fi-fi/saastopankkiryhma/vastuullisuus/vastuullisuusraportti>

Talvio, C. & Välimaa, M. (2004) Yhteiskuntavastuu ja johtaminen. Helsinki, Edita Publishing Oy.

TEM (2019). Vastuullisuusraportointi. [verkkodokumentti]. [Viitattu 2.3.2019]. Saatavilla: <https://tem.fi/vastuullisuusraportointi>.

Tilling, M. (2004) Some thoughts on legitimacy theory in social and environmental accounting. *Social and Environmental Accountability Journal*; September 2004, Vol. 24 Issue: 2 p3-7, 5p.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. p. Helsinki, Tammi.

Viganò, F. & Nicolai, D. (2009) CSR in the European Banking Sector: Evidence from a Sector Survey. Teoksessa: *Corporate Social Responsibility in Europe: Rhetoric and Realities*. Edward Elgar Publishing Limited.

Waddock, S. (2008) Building a new institutional infrastructure for corporate responsibility. *Academy of Management Perspectives*, vol. 33, no. 3, p. 87-108.

Weber, O., Diaz, M., & Schwegler, R. (2012) Corporate Social Responsibility of the Financial Sector – Strengths, Weaknesses and the Impact on Sustainable Development. *Sustainable Development*, 22(5), 321–335.

Weber, O. & Feltmate, B. (2016) *Sustainable Banking and Finance: Managing the Social and Environmental Impact of Financial Institutions*. Toronto, ON. University of Toronto Press.

Weber, O. (2014) Financial Sector's Impact on Sustainable Development. *Journal of Sustainable Finance & Investment* 4. (1): 1-8.

YK Global Compact (2019) The power of principles. [verkkodokumentti]. [Viitattu 15.10.2019]. Saatavilla: <https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc/mission/principles>

Ympäristöministeriö (2019) Tiedote. [verkkodokumentti]. [Viitattu 5.8.2019]. Saatavilla: [https://www.ymp.fi/fi-El/Ajankohtaista/Tiedotteet/Maailman_ylikulutuspaiva_on_tanaan__Kier\(51101\)](https://www.ymp.fi/fi-El/Ajankohtaista/Tiedotteet/Maailman_ylikulutuspaiva_on_tanaan__Kier(51101))

Ålandsbanken (2019). Annual Report 2018. [verkkodokumentti]. [Viitattu 1.10.2019]. Saatavilla: <https://www.alandsbanken.ax/uploads/pdf/result/arsredovisn2018en.pdf>